

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

SOFIST

Maart 2023

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2023 – Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 8 - ISBN 90 6030 429 2

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright © 2023 Stichting Ars Floreat, Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING SOFIST

De *Sofist* behoort met de *Staatsman* en de *Theaitetos* tot de latere werken van Platoon. De figuur van Sokrates speelt in deze dialoog geen rol van betekenis meer. Zijn aanwezigheid is - los van enige opmerkingen in het begin van de dialoog - slechts passief, terwijl de hoofdrol is toebedeeld aan een 'vreemdeling uit Elea', waarvan slechts wordt gezegd dat hij volgeling is van Parmenides en Zenon. Eenzelfde stijlfiguur treffen we aan in *De Wetten*, waar de dialoog gedragen wordt door de 'vreemdeling uit Athene'. Het ligt voor de hand te concluderen dat onze vreemdeling uit Elea in feite woordvoerder voor Platoon zelf is, zoals dat ook in *De Wetten* het geval is. Toch is het onderscheid van belang dat Platoon niet zelf aan het woord is. Immers, door een volgeling van Parmenides als gespreksvoerder ten tonele te voeren voorkomt Platoon een al te scherpe breuk met de gedachtewereld van Parmenides, die in deze dialoog eigenlijk scherp wordt aangevallen.

De vraagstelling in deze dialoog begint met een onderzoek naar de definitie van 's sofist', en het gesprek belandt dan al spoedig bij de ook nu nog actuele vraag naar het onderscheid tussen werkelijkheid en onwerkelijkheid, tussen wat is en wat 'niet is', tussen absoluut en relatief, tussen 'echt' en 'onecht'. Deze vraag is ook al in de dialoog genaamd *Parmenides* aan de orde gesteld, maar dan wordt Parmenides nog gespaard en is de botsing nog verre van frontaal. Maar in de *Sofist* neemt Platoon geen blad meer voor de mond en hij stelt de veinzerij en pretentieuze leugenachtigheid van de sofistiek duidelijk aan de kaak. Parmenides' weigering het 'niet-zijn' verder te onderzoeken is eigenlijk de sluier waarmee sofisten hun domheid verdoezelen. Kort gezegd gaat de vraag dus om wat 'is' en wat 'niet is'. Dat wil zeggen dat in deze dialoog de basis wordt gelegd voor een systematische classificatiemethode. Misschien komt de vraagstelling ons heden ten dage wat 'academisch' voor, maar wellicht is de vanzelfsprekendheid waarmee wij het onderscheid tussen schijn en werkelijkheid aanvaarden juist het gevolg van het baanbrekende werk dat Platoon op dit terrein heeft verricht.

Duidelijk inzicht in dit onderscheid vormt immers de basis voor ieder modern wetenschappelijk onderzoek, zoals ook de hele computerkunde gebaseerd is op het onderscheid tussen 'ja' en 'nee', tussen de bevestiging van 'wat is' en de ontkenning van 'wat niet is'. Dit principe is door Aristoteles verder in praktijk gebracht. Hij is een van de eerste 'natuurfilosofen' geweest die een begin hebben gemaakt met het in praktijk brengen van een systematische classificeringsmethodiek, vooral op het gebied van plant- en dierkunde. Het probleem dat Platoon aansnijdt, is dat iedere bevestiging, ieder 'ja', uiteindelijk stoelt op een interpretatie van de werkelijkheid. De werkelijkheid zelf - het 'zijn' - blijft ongrijpbaar, onbeschrijfelijk en gaat iedere vorm en dus ook iedere definitie te boven. Het niet-zijn produceert beweging en vormen, waarvan het 'zijn' echter het substratum blijft.

Het naar buiten brengen van dit belangrijke onderscheid is ongetwijfeld Platoons grote verdienste geweest voor al het filosofisch en wetenschappelijk onderzoek dat na hem kwam. Het betekent onder meer dat iedere stelling, iedere definitie, uiteindelijk tot het niet-zijn behoort en dus eigenlijk 'lucht' is, alleen maar vorm, die in de praktijk van het eeuwige wordingsproces, dat schepping heet, steeds weer zijn voeding en bestaansrecht ontleent aan het ene, vormloze, ongrijpbare en ondefinieerbare zijn zelf. Aan deze paradox ontleent ook de logica haar uiteindelijke bestaansgrond. Men zou kunnen zeggen dat de logica in wezen ook onlogisch is. Immers, absolute definities bestaan niet, woorden hebben geen gefixeerde betekenis maar zijn

fluïde en afhankelijk van de onderlinge samenhang. Het behoort allemaal tot de wereld van het 'niet-zijn'. Woordenstrijd en schriftgeleerdheid zijn zinloos en zonder betekenis. Dit is de uitdaging die Platoon ons in deze dialoog voorhoudt. Het geheel doet sterk aan Shakespeare denken, *Hamlet*, III,1,57 e.v.:

Te zijn of niet te zijn, ziedaar de vraag:
Is het edeler voor de mens de slingersteen
En pijlen van het nijdig lot te dulden,
Of op te staan tegen een zee van plagen,
Ze door verzet tenietdoend?

Dezelfde paradox vinden we terug in de Upanishads. Bijvoorbeeld de Katha-Upanishad:

Het Zijn zelf weet alles, wordt niet geboren, sterft niet, is niet het gevolg van enige oorzaak. Het is eeuwig, onafhankelijk, onvergankelijk, aloud Het is minder dan het minste, groter dan het grootste. Het leeft in alle harten.

Wanneer de zinnen tot rust zijn gekomen, vrij van begeerte, dan vindt de mens Het en stijgt uit boven verdriet. ...

Wie het Zijn zelf kent, vormloos te midden van alle vormen, onveranderlijk te midden van het veranderlijke, overal zegevierend, die stijgt uit boven twijfel en verwarring.

De Dood zeide: God maakte dat de zinnen naar buiten gekeerd zijn, naar het niet-zijn; daarom kijkt de mens naar buiten en niet in zichzelf. Nu en dan heeft een vermeteziel, die onsterfelijkheid wenste, omgezien en zichzelf gevonden. De onwetende mens loopt achter het geluk aan en verzinkt in de valstrikken van de dood; doch de wijze mens, die het onsterfelijke zoekt, loopt niet mee met de dingen die sterven.

In 256 d zegt onze vreemdeling:

Dan blijkt duidelijk dat beweging in feite 'niet is', maar toch ook weer wel, omdat het deelheeft aan 'zijn'.

- Dat is zo.

Dan moet het zo zijn dat beweging een vorm van 'niet-zijn' is, en hetzelfde geldt voor alle classificeringen en definities. Het is immers een eigenschap van 'het andere', dat het iedere definitie maakt tot iets 'anders' dan 'zijn' en dus tot 'niet-zijn'. Op grond daarvan kunnen we van alle definities met recht zeggen dat ze 'niet zijn', maar toch ook weer wel, omdat ze deelhebben aan het 'zijn'.

- Dat zou wel eens kunnen.

.....

Het 'zijn' moet wel 'anders' zijn dan al het 'andere'.

- Dat is zeker zo.

Volgens ons is het zo: hoeveel 'andere' dingen of vormen er ook mogen zijn, zij zijn geen van alle het 'zijn'. Het 'zijn' zelf is geen ding of vorm, want het is een, en voor het overige zijn er oneindig veel dingen die 'niet zijn'.

.....

We hoeven ons er dus niet door in de war te laten brengen dat classificaties enigszins door elkaar lopen. Dat is er nu eenmaal een eigenschap van.

Vervolgens in 258 d:

Wij toonden niet alleen aan dat 'niet-zijn' bestaat, we lieten ook zien wat 'niet-zijn' betekent. We hebben immers bewezen dat 'het andere' bestaat en geheel verdeeld is in kleine delen die bij elkaar horen. We hadden de euvele moed te zeggen dat ieder deel van het 'andere' dat tegenover het 'zijn' staat inderdaad een 'niet-zijn' is.

.....

Laat niemand zeggen dat wij beweren dat het 'niet-zijn' het tegenovergestelde van 'zijn' is. Wij hebben zelfs de euvele moed te zeggen dat 'niet-zijn' bestaat.

In 260 d:

We zeiden dat de sofist zich nu juist hierachter verschuilt. Hij ontkent glashard dat er zoiets als een leugen bestaat, want niemand kan zich het 'niet-zijn' voorstellen of erover spreken. Het 'niet-zijn', zo zegt hij, heeft namelijk niets te maken met het 'zijn'.

En dan maakt hij in 268 c/d het betoog af met de woorden:

Zullen we dan de definitie van de sofist afleiden in omgekeerde volgorde, van het einde naar het begin?

- Ja, laten we dat doen.

Hij is onoprecht, bedreven in tegenspraak en hij maakt gebruik van de op mening berustende imitatie, hetgeen weer een onderdeel is van de kunst van het beelden scheppen met behulp van illusies. Hij is geen god maar een mens, die produceert door met woorden te goochelen. Wie zegt dat zo iemand in hart en nieren sofist is, heeft volgens mij groot gelijk.

Is er veel verbeeldingskracht voor nodig om in deze definitie ook onszelf als twintigste-eeuwers te herkennen?

SOFIST

Gesprekspartners: Theodoros, Sokrates, een vreemdeling uit Elea en Theaitetos.

216 a *Theodoros*: Hier zijn we dan, Sokrates, zoals we gisteren hebben beloofd. We hebben ook nog iemand uit Elea meegebracht, een echte filosoof. Hij is een volgeling van Parmenides en Zenoon.

b *Sokrates*: Is het wel een vreemdeling, Theodoros? Hebt ge niet onverhoopt een god bij u, om met Homeros te spreken? Hij beweert dat goden zich in gezelschap begeven van mensen die eerbied voor hen hebben, en dat met name de god van de vreemdelingen op die manier te weten komt of de mensen de wet respecteren of niet^a. Misschien is uw metgezel dus wel een van deze hogere wezens en komt hij kijken hoe onbeholpen we redeneren. Hij gaat ons tegenspreken, omdat hij een 'god van het redetwisten' is.

c *Theodoros*: Nee, zo iemand is hij niet, Sokrates. Hij gaat niet zover als degenen die altijd maar gelijk willen hebben, en al is hij in mijn ogen zeker geen god, goddelijk is hij wel, want dat zijn alle filosofen.

Sokrates: Wat ge zegt, mijn beste. Maar toch ben ik bang dat een filosoof, hoe zal ik het zeggen, even moeilijk te herkennen is als een god. Want filosofen kunnen in allerlei gedaanten de steden bezoeken zonder door de mensen herkend te worden - ik bedoel de echte filosofen, niet de valse. Zij kijken vanuit een hoger gezichtspunt naar het leven.

d De een waardeert hen in het geheel niet en de ander juist wel. Soms doen zij zich als staatsman voor en dan weer als sofist, en soms denken de mensen met een volslagen gek te doen te hebben. Maar ik zou graag van onze vreemdeling willen horen, als hij dat goed vindt, wat de mensen in zijn streek over deze mensen zeggen en hoe ze hen noemen.

217 a *Theodoros*: Welke mensen?

Sokrates: De sofist, de staatsman en de filosoof.

Theodoros: Wat is nu precies de moeilijkheid, waarom stelt ge die vraag?

Sokrates: Het gaat hierom: maken zijn stadsgenoten nu eveneens onderscheid tussen deze drie soorten mensen of houden ze er slechts een of twee categorieën op na? En als ze hetzelfde onderscheid maken als wij, hebben ze voor ieder mensentype dan ook een aparte naam?

Theodoros: Ik denk dat hij er geen bezwaar tegen heeft hierover te praten. Beste vreemdeling, wat zullen we zeggen?

b *Vreemdeling*: Ge hebt gelijk, Theodoros, ik heb er geen bezwaar tegen. Het antwoord is trouwens eenvoudig. Bij ons gaan we ervan uit dat het drie verschillende begrippen zijn. Het is echter heel wat minder eenvoudig om ze duidelijk te definiëren.

Theodoros: Wat toevallig, Sokrates, dat uw vraag over het onderwerp gaat dat wij ook bespraken op weg hierheen. Toen zei hij mij ook, dat het moeilijk was, net zoals nu tegen u. Hij zei echter ook dat hij hierover uitvoerig had horen spreken en alles nog wist.

c *Sokrates*: Daarom, vreemdeling, weiger ons niet de eerste gunst die wij u vragen. Vertel eens wat ge prettiger vindt: in een lang verhaal uiteenzetten wat ge bedoelt of vragen beantwoorden. Eens heb ik Parmenides op deze laatste manier een prachtige discussie horen voeren. Ik was toen nog jong en hij al bejaard.

d *Vreemdeling*: De vraag-en-antwoord-methode is gemakkelijker, Sokrates, als het

tenminste op een hebbelijke en prettige manier gebeurt. Zo niet, dan maar liever een alleenspraak.

Sokrates: Ge kunt kiezen wie ge maar wilt van de hier aanwezigen. Ze zullen u allemaal op een prettige manier te woord staan. Als ik u mag raden, neem dan een van deze jongens hier, Theaitetos bijvoorbeeld, of een ander die ge daarvoor geschikt acht.

Vreemdeling: Sokrates, nu ik voor het eerst in uw midden ben voel ik een zekere schroom om een langdradig betoog te houden, in plaats van kort op de vragen te antwoorden, en het maakt niet uit of ik dat uit mezelf doe of als antwoord op iemands vragen: het zal altijd net zijn alsof ik wil laten zien wat ik kan. Gezien uw vraag zou je eigenlijk niet verwachten dat dit zo'n uitgebreid onderwerp is, maar het vergt wel degelijk een heel lang betoog. Aan de andere kant lijkt het me onaardig en onbeleefd om u en deze mensen hier niet terwille te zijn, vooral na de woorden die ge zojuist gesproken hebt. Ik accepteer graag Theaitetos als gesprekspartner, omdat ik al eerder met hem heb gesproken en omdat gij hem nu aanbeveelt.

Theaitetos: Goed, vreemdeling, maar zal iedereen er wel mee instemmen dat ge het zo aanpakt en het voorstel van Sokrates volgt?

Vreemdeling: Ik ben bang dat we daar nu niet meer op kunnen terugkomen, Theaitetos. Van nu af aan zal ik het woord tot jou richten, en als je moe wordt van het lange verhaal, geef mij dan niet de schuld maar je vrienden hier.

Theaitetos: Ik denk niet dat ik het zo snel opgeef. Als het toch gebeurt, halen we de naamgenoot van Sokrates erbij. Hij is even oud als ik, en een klasgenoot van me. We doen bijna alles samen.

Vreemdeling: Goed, dat mag je in de loop van het gesprek zelf uitmaken. Maar met mij doe je het onderzoek en het lijkt me het beste dat we beginnen met de sofist. Jij stelt de vragen en in het gesprek wordt dan wel duidelijk wat hij voor iemand is. Voorlopig zijn we het alleen eens over zijn naam. Over de inhoud van het begrip 'sofist' zullen wij elk wel onze eigen opvatting hebben. Het is altijd beter door een gesprek samen tot een definitie van een bepaald onderwerp te komen dan je alleen maar tot een term te beperken. Het is niet gemakkelijk om van de sofist, die wij nu gaan onderzoeken, vast te stellen wat hij nu eigenlijk is. Bij het bestuderen van belangrijke onderwerpen is het van oudsher gebruikelijk om eerst op kleine, eenvoudige zaken te oefenen en daarna pas de grotere aan te pakken. Daarom stel ik het volgende voor, *Theaitetos:* we vinden dat sofisten moeilijk zijn te definiëren, dus we moeten eerst onze krachten maar beproeven op een eenvoudiger soort mensen, tenzij jij misschien een gemakkelijker manier weet.

Theaitetos: Nee, die weet ik niet.

Vreemdeling: Zullen we dan een simpel voorbeeld geven en dat model laten staan voor het onderwerp waar het echt om gaat?

Theaitetos: Ja.

Vreemdeling: Wat voor eenvoudig voorbeeld zullen we dan nemen, dat iedereen kent en dat eenvoudig is, maar waar je toch net zo over kunt spreken als over belangrijker onderwerpen? Wat dacht je van de hengelaar? Die kent iedereen, dus het zal niet veel moeite kosten een definitie van de hengelaar te geven.

Theaitetos: Dat is goed.

Vreemdeling: Ik geloof dat we zo een geschikte methode hebben om te doen wat we van plan zijn.

Theaitetos: Prachtig.

- Vreemdeling:* Goed, laten we het dan als volgt aanpakken. Zeg eens, heeft hij verstand van zijn vak of is er iets anders dat hem in staat stelt vissen te vangen?
- Theaitetos:* Hij is een vakman.
- Vreemdeling:* Alle vakken zijn in het algemeen in twee categorieën in te delen.
- Theaitetos:* Wat bedoelt ge?
- b *Vreemdeling:* Aan de ene kant kun je de landbouw, alles wat met de verzorging van het lichaam te maken heeft, het in elkaar zetten of modelleren van gebruiksvoorwerpen en de kunst van het namaken tot één categorie rekenen.
- Theaitetos:* O ja, welke dan?
- Vreemdeling:* Als iemand iets maakt dat er eerst niet was, dan zeggen we toch dat die persoon iets produceert en dat het product geproduceerd is?
- Theaitetos:* Dat klopt.
- Vreemdeling:* De functie van alle vakken die we net hebben genoemd, ligt in het produceren van iets.
- Theaitetos:* Ja, dat is zo.
- Vreemdeling:* Laten we zeggen dat het allemaal 'productieve vakken' zijn.
- c *Theaitetos:* Dat is goed.
- Vreemdeling:* Daarnaast is er ook een ander soort vakken: studeren, kennis vergaren, geld verdienen, strijden en jagen. Dit zijn geen productieve vakken en de beoefenaars ervan eigenen zich in wedijver met anderen in woord en daad alles toe wat reeds bestaat of nog geproduceerd wordt. Daarom zou men deze vakken het beste 'vergarende vakken' kunnen noemen.
- Theaitetos:* Ja, zo zou je dat kunnen noemen.
- Vreemdeling:* Als nu alle vakken die er zijn, tot de productieve vakken of tot de vergarende vakken behoren, Theaitetos, waar hoort het hengelen dan thuis?
- d *Theaitetos:* Bij het vergaren natuurlijk.
- Vreemdeling:* Zijn er niet twee vormen van vergaren? Enerzijds worden er op vrijwillige basis geschenken uitgewisseld en dingen gehuurd en gekocht, anderzijds worden dingen ook wel met behulp van overredingskracht en geweld veroverd; men zou dit de 'kunst van het veroveren' kunnen noemen.
- Theaitetos:* Ja, als gij dat zegt, zal het wel zo zijn.
- Vreemdeling:* Moet de kunst van het veroveren niet in categorieën worden onderverdeeld?
- Theaitetos:* Hoe dan?
- e *Vreemdeling:* Openlijke verovering heet strijd en verovering in het verborgene heet jacht.
- Theaitetos:* Goed.
- Vreemdeling:* Het is logisch om het jagen ook in twee categorieën te splitsen.
- Theaitetos:* Zeg maar hoe.
- Vreemdeling:* Door onderscheid te maken tussen jacht op wat leeft en jacht op wat niet leeft.
- Theaitetos:* Ja, waarom niet, als die allebei bestaan tenminste.
- 220 a *Vreemdeling:* Ja, die bestaan allebei. Met de jacht op de levenloze dingen hoeven we ons niet bezig te houden; er is geen naam voor, behalve misschien voor sommige vormen van duiken of zo. Die andere jacht, die op de levende schepsels, kunnen we 'dierenjacht' noemen.
- Theaitetos:* Uitstekend.

- Vreemdeling*: Wordt er bij de dierenjacht niet terecht van twee vormen gesproken? De ene vorm van jacht is die op wild dat op het land leeft. Deze jacht op landdieren is weer onderverdeeld in vele vormen met vele namen. De andere vorm van jacht is dus de jacht op waterdieren, nietwaar?
- Theaitetos*: Zeker.
- b *Vreemdeling*: Bij de waterdieren zien we dat sommige dieren vleugels hebben en dat andere in het water leven.
- Theaitetos*: Dat is zeker zo.
- Vreemdeling*: De jacht op de gevleugelde soort noemen we in een woord vogeljacht.
- Theaitetos*: Ja, zo wordt die genoemd.
- Vreemdeling*: De jacht op dieren in het water valt vrijwel geheel onder het vissen.
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Zien we bij deze jacht niet ook weer twee belangrijke soorten?
- Theaitetos*: Welke dan?
- Vreemdeling*: De ene is de jacht waarbij gevangen wordt en bij de andere wordt er gestoten.
- Theaitetos*: Hoe bedoelt ge dat? Wat is het verschil tussen die twee?
- c *Vreemdeling*: Voor de eerste is vangst een goede naam, omdat je in dat geval iets omvat en insluit met de bedoeling het tegen te houden.
- Theaitetos*: Heel goed.
- Vreemdeling*: Fuiken, netten, stroppen, visnetten en dergelijke kunnen we toch middelen voor de vangst noemen?
- Theaitetos*: Ja zeker.
- Vreemdeling*: Laten we dit deel dan maar de vangjacht noemen.
- Theaitetos*: Goed.
- d *Vreemdeling*: Die andere vorm, waarbij met haken en drietanden geslagen wordt, duiden we nu maar aan met stootjacht, of weet jij soms een betere naam, Theaitetos?
- Theaitetos*: De naam doet er niet zo toe. Deze is wel goed.
- Vreemdeling*: En de stootjacht 's nachts noemen de vissers zelf, geloof ik, vuurjagen, omdat het bij het licht van vuur gebeurt.
- Theaitetos*: Dat is zo.
- Vreemdeling*: De jacht overdag wordt in zijn geheel genomen de haakjacht genoemd, omdat er ook bij de drietanden haken aan de punten zitten.
- e *Theaitetos*: Inderdaad.
- Vreemdeling*: Bij deze jacht op vissen maakt men meestal gebruik van een drietand, die van boven naar beneden wordt gestoten en daarom heet het, geloof ik, drietandjacht.
- Theaitetos*: Sommige mensen noemen het zo.
- Vreemdeling*: Dan blijft er verder, zou je zeggen, nog maar één soort over.
- Theaitetos*: Welke soort?
- Vreemdeling*: Die met een haak, waarbij de stoot de andere kant opgaat. Daarmee wordt niet een willekeurige plaats van het lichaam getroffen zoals met de drietand, maar steeds de kop en de bek van de vis. Met behulp van stokken en rieten wordt de vis opgehaald. Hoe zullen we deze methode noemen, Theaitetos?
- 221 a *Theaitetos*: Nu ge het zo zegt, we zijn precies waar we wezen willen.
- Vreemdeling*: Wij zijn het nu niet alleen eens geworden over de naam hengelen, maar
- b we hebben er ook een bevredigende definitie voor. Van het geheel van alle vakken had een gedeelte betrekking op vergaren. Onder vergaren valt ook veroveren, onder

- veroveren valt de jacht, onder de jacht de dierenjacht, onder de dierenjacht de jacht op waterdieren, en onder de jacht op waterdieren valt dan weer het vissen. Onder het vissen valt vervolgens de stootjacht, en onder de stootjacht weer de hakenjacht. Bij dit laatste wordt de stoot toegebracht door de vis van onder naar boven te trekken: dat heet hengelen, dus dat is de definitie waarnaar we op zoek waren.
- c *Theaitetos*: Dat is nu volledig duidelijk.
Vreemdeling: Goed, laten we dan volgens deze methode proberen uit te vinden wat een sofist is.
Theaitetos: Laten we dat doen.
Vreemdeling: De eerste vraag die we onszelf stelden bij de hengelaar, was: 'Heeft hij verstand van zijn vak of niet?' Dat is toch zo?
Theaitetos: Ja, dat was de vraag.
- d *Vreemdeling*: En wat denken we van de sofist? Heeft hij verstand van zijn vak, van wijsheid dus?^b Of is hij zo maar iemand?
Theaitetos: Hij heeft zeker verstand van zijn vak. Ik begrijp wat ge bedoelt. Iemand die zo wordt genoemd, moet wel wijs zijn.
Vreemdeling: We moeten er blijkbaar vanuit gaan dat hij over vakkennis beschikt.
Theaitetos: O ja?
Vreemdeling: Hebben we dan de overeenkomst niet opgemerkt tussen hem en die ander?
Theaitetos: Waar hebt ge het over?
Vreemdeling: Over de overeenkomst tussen de hengelaar en de sofist.
Theaitetos: Waar bestaat die uit?
Vreemdeling: Ze lijken me allebei jagers.
- e *Theaitetos*: Waarop jaagt de sofist dan? Over de hengelaar hebben we het gehad.
Vreemdeling: We hebben de jacht net in twee categorieën onderverdeeld: de jacht op waterdieren en de jacht op landdieren.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: De ene groep gingen we na tot aan de zwemmende dieren in het water. De andere groep, de landdieren, splitsten we niet verder op; we zeiden alleen dat er talrijke vormen van zijn.
- 222 a *Theaitetos*: Ja, precies.
Vreemdeling: Tot dat punt volgen de sofist en de hengelaar dezelfde weg, uitgaande van de kunst van het vergaren.
Theaitetos: Dat lijkt mij ook.
Vreemdeling: Hun wegen splitsen zich bij de jacht op dieren: de een gaat richting zee, rivieren en meren om daar te jagen op wat erin leeft.
Theaitetos: Allicht.
Vreemdeling: De sofist gaat echter richting land en rivieren van een heel ander karakter - van rijkdom en jeugd, sappige weiden als het ware - en probeert de schepselen daarin in zijn macht te krijgen.
- b *Theaitetos*: Wat bedoelt ge?
Vreemdeling: Er zijn grof gezegd twee vormen van jacht op landdieren.
Theaitetos: Welke zijn dat dan?
Vreemdeling: De jacht op tamme en de jacht op wilde dieren.
Theaitetos: Bestaat er eigenlijk wel jacht op tamme dieren?
Vreemdeling: Ja, als men de mens tenminste een tamme diersoort kan noemen. Je mag

- kiezen: of je stelt dat tamme dieren niet bestaan, of je denkt dat er wel tamme dieren bestaan maar dat de mens wild is, of je zegt dat de mens tam is en dat er geen jacht op mensen bestaat. De uitspraak die je het beste bevalt, nemen we als uitgangspunt.
- c *Theaitetos*: Volgens mij zijn wij tamme dieren, vreemdeling, en jacht op mensen bestaat.
Vreemdeling: Dan kunnen we ook zeggen dat er twee soorten van jacht op tamme dieren bestaan.
Theaitetos: Hoe komt ge daar bij?
Vreemdeling: Ik zie namelijk roof, gijzeling, tirannie en elke vorm van oorlog als een geheel: jacht met behulp van geweld.
Theaitetos: Uitstekend.
Vreemdeling: En wat te maken heeft met procesvoering, het toespreken van vergaderingen en de omgang met mensen, dat alles noem ik overredingskunst.
- d *Theaitetos*: Goed.
Vreemdeling: We kunnen twee vormen van overredingskunst onderscheiden.
Theaitetos: Welke zijn dat?
Vreemdeling: De ene soort wordt in het privéleven beoefend, de andere in het openbaar.
Theaitetos: Die twee vormen komen inderdaad voor.
Vreemdeling: Is het niet zo dat een deel van de privéjagers dat tegen beloning doet en een ander deel er geschenken bij geeft?
Theaitetos: Dat begrijp ik niet.
Vreemdeling: Dan heb je zeker nog nooit van de liefdesjacht gehoord.
Theaitetos: Wat heeft dat ermee te maken?
Vreemdeling: Deze mensen geven ook nog geschenken aan degene op wie ze jagen.
- e *Theaitetos*: Ge hebt helemaal gelijk.
Vreemdeling: Dat noemen we liefdeskunst.
Theaitetos: Goed.
Vreemdeling: Van de mensen die daarentegen tegen beloning jagen, is een deel uit op de persoonlijke omgang. Zij verlokken iemand met hun charme en bereiden hun genoegens. Daarvoor belooft de ander hen door in hun levensonderhoud te voorzien.
- 223 a We kunnen allemaal beamen, denk ik, dat dit het doel is van alle vleierij.
Theaitetos: Ja, zeker.
Vreemdeling: Maar de mensen die beweren dat ze gesprekken voeren om mensen tot een goede levenswandel te brengen, terwijl ze er nog geld voor aannemen ook, moeten die niet anders genoemd worden?
Theaitetos: Natuurlijk.
Vreemdeling: Hoe dan? Noem eens iets!
Theaitetos: Het is duidelijk: we hebben nu kennelijk de sofist ontdekt. En terwijl ik dit zeg, hoor ik dat het precies de goede naam is.
Vreemdeling: Dus uit ons gesprek volgt, Theaitetos, dat die jacht, waarbij men zich met geweld meester maakt van levende dieren die op het land leven en tam zijn, mensen dus, een jacht is die niet in het openbaar wordt gevoerd en die voor geld, als een handel in zogenaamde opvoeding, bedreven wordt. Daarvan zijn rijke, aanzienlijke, jonge mensen het doelwit. Die jacht nu heet sofistiek.
- b *Theaitetos*: Dat is het precies.
Vreemdeling: Maar we kunnen het ook op de volgende manier bekijken. De soort jacht die wij nu onderzoeken, is geen kleinigheid maar een onderdeel van een rijk
- c

gevarieerde kunst. We hebben eerder dingen over de sofist gezegd die een beeld van hem geven dat niet klopt met wat we nu zeggen. Het resultaat is dan ook een andere definitie.

Theaitetos: Welke dan?

Vreemdeling: De kunst van het vergaren heeft twee kanten: je kunt jagen en je kunt ruilen.

Theaitetos: Ja.

Vreemdeling: Zullen we nu zeggen dat er twee soorten van ruilen bestaan: een waarbij men geschenken geeft en een waarbij men handel drijft?

Theaitetos: Goed.

Vreemdeling: We kunnen ook zeggen dat de handel weer in twee categorieën kan worden onderverdeeld.

Theaitetos: Hoe dan?

- d *Vreemdeling*: Door onderscheid te maken tussen het verkopen van eigen producten en handel in andermans producten.

Theaitetos: Zeker.

Vreemdeling: Goed. Kunnen we het ruilverkeer dat in de stad plaatsvindt en dat ongeveer de helft van alle handel is, niet detailhandel noemen?

Theaitetos: Ja.

Vreemdeling: En dat deel waarbij tussen steden gehandeld wordt, rekenen we tot de groothandel?

Theaitetos: Natuurlijk.

- e *Vreemdeling*: We hebben toch opgemerkt dat verkopen en ruilen voor geld betrekking kan hebben op voeding en gebruiksmiddelen, zowel voor het lichaam als voor de geest?

Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?

Vreemdeling: Bij voeding voor de geest kunnen we ons misschien niets voorstellen, maar bij voeding voor het lichaam wel.

Theaitetos: Ja.

- 224 a *Vreemdeling*: Laten we het dan hebben over muzische kunsten. De producten daarvan worden steeds van stad tot stad gekocht en doorverkocht. Zo zijn er de schilderkunst, het goochelen en allerlei andere kunsten die de geest beroeren. De producten van deze kunstvormen worden te koop aangeboden aan mensen 'ter lering en vermaak'. Iemand die van de ene stad naar de andere trekt en deze producten verkoopt, kan toch met evenveel recht een koopman genoemd worden als iemand die eten en drinken verkoopt?

Theaitetos: Ge hebt volkomen gelijk.

- b *Vreemdeling*: Iemand die stad in, stad uit kennis opkoopt en verkoopt voor geld, zul je dus ook koopman noemen.

Theaitetos: Zeer zeker.

Vreemdeling: Van deze handel in geestelijke waar zou men enerzijds met recht kunnen zeggen dat het ijdel vertoon is. Omdat het echter anderzijds - en dat is even lachwekkend als het eerstgenoemde - tevens het verhandelen van kennis is, moet er toch een naam aan gegeven worden die weergeeft wat er gedaan wordt?

Theaitetos: Daar ben ik het helemaal mee eens.

- c *Vreemdeling*: Aan de handel in kennis die met een goede manier van leven te maken heeft, geven we een naam, en aan de handel in kennis die ergens anders mee te maken heeft, geven we ook een naam.

- Theaitetos*: Natuurlijk.
- Vreemdeling*: Handel in kennis van alle andere vakken zou je technische handel kunnen noemen. Wees jij zo goed een naam te geven aan de handel die met een goede manier van leven te maken heeft.
- Theaitetos*: Dat kan niet anders zijn dan datgene waar we nu net naar op zoek zijn: de sofistiek.
- d *Vreemdeling*: Ja, dat is de naam. Laten we het samenvatten: bij dit tweede onderzoek is de sofistiek naar voren gekomen als het deel dat bij het vergaren, ruilen en verhandelen van geestelijke waar als voordrachten en kennis te maken heeft met de verkoop van kennis omtrent een goede manier van leven.
- Theaitetos*: Heel goed.
- Vreemdeling*: Ik denk dat er nog een derde definitie is: als iemand zich hier in de stad vestigt, het een en ander aan kennis over een goede manier van leven opkoopt en zelf ook wat lessen op dit gebied in elkaar zet met de bedoeling ervan te leven, zou jij dat dan ook sofistiek noemen?
- Theaitetos*: Ja zeker.
- e *Vreemdeling*: Dus of het nu gaat om vergaren door ruilhandel, door detailhandel, of door de verkoop van eigen producten, in alle gevallen zul je steeds als het gaat om kennis over dit onderwerp het woord 'sofistiek' in de mond nemen, is het niet?
- Theaitetos*: Als ik de lijn van het gesprek volg, moet dat wel, ja.
- Vreemdeling*: Laten we verder kijken of er nog een aspect zit aan wat we aan het onderzoeken zijn.
- Theaitetos*: Wat dan?
- 225 a *Vreemdeling*: We hadden gezegd dat je iets kunt veroveren door strijd te voeren.
- Theaitetos*: Dat klopt.
- Vreemdeling*: Dan ligt het in de lijn om daarin twee categorieën te onderscheiden.
- Theaitetos*: Zegt gij maar welke.
- Vreemdeling*: Je hebt de wedstrijd en het gevecht.
- Theaitetos*: Goed.
- Vreemdeling*: Het gevecht waarbij men elkaar te lijf gaat, kan men misschien een passende naam geven, boksen bijvoorbeeld.
- Theaitetos*: Ja.
- b *Vreemdeling*: Het gevecht met woorden kunnen we toch niet anders noemen dan redetwisten, *Theaitetos*?
- Theaitetos*: Nee, zeker niet.
- Vreemdeling*: Het redetwisten moeten we weer in twee categorieën onderverdelen.
- Theaitetos*: Hoe dan?
- Vreemdeling*: Voor zover het lange betogen betreft, die in het openbaar gehouden worden en gaan over recht en onrecht, zijn het pleidooien.
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Maar als het niet in het openbaar gebeurt, en het betoog wordt door vraag en antwoord in kleine stukjes verdeeld, dan noemen we het gewoonlijk toch een discussie?
- Theaitetos*: Ja.
- c *Vreemdeling*: En discussies die gevoerd worden op de markt, zo maar voor de vuist weg, zonder enige vaardigheid, kunnen we weer als een aparte soort beschouwen. Hoewel wij dit onderkennen, hebben onze voorouders er toch nooit een naam aan

- gegeven en dat hoeven wij nu ook niet te doen.
Theaitetos: Dat is zo, want de categorieën waarin het te onderscheiden valt, zijn te onbelangrijk en te gevarieerd.
Vreemdeling: Maar als er gediscussieerd wordt over recht en onrecht en dergelijke onderwerpen, dan doet men dat wel op een aan regels gebonden manier; een debat noemen we dat gewoonlijk, is het niet?
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Van de ene vorm van debat word je armer en armer, en de andere vorm
- d levert geld op.
Theaitetos: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Laten we beide vormen een naam proberen te geven.
Theaitetos: Ja, dat moeten we doen.
Vreemdeling: Als er alleen maar gediscussieerd wordt als tijdverdrijf om de dagelijkse bezigheden te vergeten zonder dat iemand daar aardigheid aan beleeft, dan heet het volgens mij leuteren.
Theaitetos: Zo wordt het wel genoemd.
Vreemdeling: En die andere vorm: debatten die in de privésfeer worden gehouden om
- e er rijker van te worden, probeer daar nu eens een naam aan te geven. Nu is het jouw beurt.
Theaitetos: Dat kan niet missen. Voor de vierde keer hebben we deze wonderlijke figuur te pakken, waarnaar we op zoek zijn. Ik kan het niet anders dan een sofistich debat noemen.
Vreemdeling: Het sofistich debat is dus de aan regels gebonden vorm waarmee geld
- 226 a wordt verdiend. Het is een soort discussie en discussiëren is een manier om te twisten met behulp van de rede, redetwisten dus. En dat is een manier om te strijden, wat weer een manier is om iets te veroveren. En veroveren is weer een manier van vergaren. Dat is onze gedachtegang tot nu toe.
Theaitetos: Ik ben het er helemaal mee eens.
Vreemdeling: Zie je, dat de sofist echt een bont gekleurd mirakel is dat je niet zo maar met een hand kunt vangen?
Theaitetos: Ja, je hebt er echt beide handen voor nodig.
Vreemdeling: Die moeten we gebruiken zo goed als we kunnen. Zeg eens, we hebben
- b toch namen voor huishoudelijke bezigheden?
Theaitetos: Ja, vele, maar welke hebt ge op het oog?
Vreemdeling: Onder andere deze: spoelen, zeven, wannen en schiften.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: En verder kammen, spinnen, weven en nog vele andere technische termen die wij kennen. Is dat niet zo?
Theaitetos: Waarom noemt ge al deze voorbeelden? Wat wilt ge daarmee duidelijk
- c maken?
Vreemdeling: Alle eerder genoemde woorden hebben te maken met schiften.
Theaitetos: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Aangezien volgens mij al die bezigheden met dezelfde vaardigheid te maken hebben, moeten we daar maar een naam voor vinden.
Theaitetos: Welke naam dan?
Vreemdeling: De kunst van het onderscheiden.
Theaitetos: Dat is goed.

- Vreemdeling:* Zie eens of we daar een onderverdeling in kunnen maken.
- Theaitetos:* Dat gaat me te snel.
- Vreemdeling:* Bij de genoemde voorbeelden gaat het in het ene geval toch om het onderscheid tussen beter en minder goed, en in het andere geval om een onderscheid tussen dingen die op elkaar lijken.
- d *Theaitetos:* Zoals ge het nu zegt is het wel duidelijk.
- Vreemdeling:* Voor het laatste type onderscheid heb ik geen naam, maar voor dat andere wel, waarbij dus het betere eruit wordt gehaald en het minder goede wordt weggegooid.
- Theaitetos:* Welke is dat dan?
- Vreemdeling:* Die wijze van onderscheid maken wordt volgens mij altijd reiniging genoemd.
- Theaitetos:* Ja, zo wordt die genoemd.
- Vreemdeling:* Iedereen kan waarschijnlijk zien dat je reiniging weer in twee categorieën kunt onderverdelen.
- e *Theaitetos:* Misschien later, nu zie ik het nog niet.
- Vreemdeling:* Maar er zijn toch vele soorten reiniging van lichamen, die we onder een noemer kunnen brengen.
- Theaitetos:* Welke soorten en welke naam bedoelt ge?
- Vreemdeling:* Ten eerste de reiniging van levende lichamen. Het schiftingsproces van innerlijke reiniging gebeurt met behulp van oefeningen en medicijnen, en de uiterlijke
- 227 a reiniging, waar we liever over zwijgen, vindt in het badhuis plaats. Dan is er nog het reinigen van levenloze lichamen, dat is toevertrouwd aan de voller, en verder zijn er nog allerlei technieken op dat gebied met soms wat komische namen.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Dat staat als een paal boven water, Theaitetos. Voor onze argumentatie zijn sponzen en medicijnen helemaal niet belangrijk en het doet er niet toe of ze meer of minder goed reinigen. Om inzicht te krijgen trachten wij bij ons onderzoek uit te vinden wat al deze vaardigheden gemeen hebben en wij kennen daarom aan alle
- b evenveel waarde toe; de ene vaardigheid krijgt niet minder eer dan de andere. Bij deze methode van onderzoek respecteert men de man die als strateeg zijn jagerstalent toont, niet meer dan iemand die dat doet bij het luizen vangen, hoogstens blaast de een zich wat meer op. Dat geldt ook voor je vraag hoe we alle technieken zullen noemen die bezielde en onbezielde lichamen kunnen reinigen. Wij hoeven niet naar de mooiste
- c naam te zoeken. Het gaat erom dat we een naam vinden die alles dekt wat niet te maken heeft met het zuiveren van de ziel. Want tot nu toe heeft het onderzoek ten doel gehad een onderscheid aan te brengen tussen het zuiveren van het inzicht en het zuiveren op andere gebieden, als we de methode tenminste blijven volgen.
- Theaitetos:* Ik begrijp het, en ik ben het ermee eens, dat er twee vormen van zuiveren zijn waarvan de een betrekking heeft op de ziel en de andere, die er los van staat, op het lichaam.
- Vreemdeling:* Uitstekend. Luister verder naar wat ik nu ga zeggen en probeer opnieuw onderscheid te maken.
- d *Theaitetos:* Begint u maar, dan doe ik met u mee.
- Vreemdeling:* Zullen we zeggen dat er naast goede kwaliteiten ook nog slechte kwaliteiten bestaan?
- Theaitetos:* Dat spreekt vanzelf.

- Vreemdeling:* En reinigen bestond toch uit het behouden van goede kwaliteiten en het uitbannen van wat maar enigszins overbodig is?
- Theaitetos:* Zeker.
- Vreemdeling:* Steeds als we bemerken dat er enig kwaad uit de ziel is weggenomen, kunnen we eigenlijk van zuivering spreken.
- Theaitetos:* Juist, ja.
- Vreemdeling:* Nu is er sprake van twee soorten kwaad in de ziel.
- Theaitetos:* Welke dan?
- Vreemdeling:* De ene lijkt op een tijdelijke aandoening in het lichaam, de andere op een aangeboren misvorming.
- 228 a *Theaitetos:* Dat begrijp ik niet.
- Vreemdeling:* Zijn ziekte en burgeroorlog volgens jou niet hetzelfde?
- Theaitetos:* Ik weet niet wat ik hierop moet antwoorden.
- Vreemdeling:* Denk je dan dat een burgeroorlog iets anders is dan een strijd tussen wat van nature aan elkaar verwant is? En wordt dat niet veroorzaakt door een degeneratieproces?
- Theaitetos:* Dat is waar.
- Vreemdeling:* En een misvorming is toch niets anders dan een aangeboren vorm van disharmonie, die altijd al lelijk is geweest?
- Theaitetos:* Inderdaad.
- b *Vreemdeling:* Goed. Hebben we ook opgemerkt dat er in de ziel van zwakke mensen strijd gevoerd wordt tussen meningen en wensen, wil en genoeg, rede en verdriet, enzovoorts?
- Theaitetos:* Nou en of.
- Vreemdeling:* Toch zijn deze innerlijke aspecten alle aan elkaar verwant.
- Theaitetos:* Natuurlijk.
- Vreemdeling:* En ze vechten een burgeroorlog met elkaar uit in het innerlijke van een slecht mens: hij is zielsziek.
- Theaitetos:* Dat is helemaal juist.
- Vreemdeling:* Goed dan. Als projectielen die worden afgeschoten op een bepaald doelwit, iedere keer weer het doel missen, zijn projectiel en doel dan volgens jou in harmonie met elkaar of niet?
- c *Theaitetos:* Nee, dat zijn ze niet.
- Vreemdeling:* Nu weten we heel goed dat iedere ziel die onwetend is, helemaal niet onwetend wil zijn.
- Theaitetos:* Zeer zeker.
- Vreemdeling:* Onwetendheid is het gebrek aan juiste gerichtheid van een mens die wordt afgeschoten op de waarheid en het doel steeds juist mist.
- d *Theaitetos:* Dat is helemaal waar.
- Vreemdeling:* Dan kunnen we vaststellen dat een onwetend mens lijdt aan een aangeboren disharmonie, ofwel aan gebrek aan innerlijke kwaliteit.
- Theaitetos:* Dat blijkt, ja.
- Vreemdeling:* Dan zijn er blijkbaar twee soorten kwaad in een mens. Ten eerste heb je degene die de mensen 'slecht' noemen: die is duidelijk zielsziek.
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* Verder weten de mensen dat onwetendheid bestaat, maar die beschouwen ze niet als slecht omdat die afwijking uitsluitend op het innerlijk van de mens

- betrekking heeft.
- Theaitetos*: Het is nu helemaal duidelijk - zojuist begreep ik het nog niet - dat er twee soorten kwaad zijn. Alle lafheid, bandeloosheid en oneerlijkheid moeten we als ziekten beschouwen, en de aandoening van onwetendheid in al haar vormen als een aangeboren misvorming.
- e *Vreemdeling*: Wat betreft het lichaam is er voor elk van beide soorten aandoeningen een aparte wetenschap.
- Theaitetos*: Welke dan?
- Vreemdeling*: Voor aangeboren misvormingen is er de gymnastiek, voor ziekten de geneeskunde.
- 229 a *Theaitetos*: Dat is duidelijk.
- Vreemdeling*: Is voor overmoed, oneerlijkheid en lafheid de rechtspraak niet de beste correctie?
- Theaitetos*: Dat is wel aannemelijk, tenminste naar menselijke maatstaven.
- Vreemdeling*: Goed, is er iemand die iets beters weet tegen onwetendheid dan onderricht?
- Theaitetos*: Niemand.
- Vreemdeling*: Denk eens na en kijk of we moeten zeggen dat er maar een soort onderwijs bestaat, of dat er meerdere soorten zijn waarvan er twee de belangrijkste zijn.
- b *Theaitetos*: Ik doe mijn best.
- Vreemdeling*: Ik denk dat we er heel snel achter kunnen komen.
- Theaitetos*: Hoe?
- Vreemdeling*: Door te zien of onwetendheid op een of andere manier onder te verdelen is. Als er twee soorten onwetendheid zijn, moeten er ook twee soorten onderwijs zijn: een voor elke soort onwetendheid.
- Theaitetos*: Goed, ziet ge al voor u wat ge zoekt?
- Vreemdeling*: Ik geloof dat ik een zeer ernstige vorm van onwetendheid zie, die los staat van de rest en opweegt tegen alle andere soorten samen.
- c *Theaitetos*: Welke dan?
- Vreemdeling*: Dat men meent iets te weten wat men niet weet. Daar komen alle denkfouten vandaan.
- Theaitetos*: Dat is waar.
- Vreemdeling*: Ik denk dat dat nu juist de vorm van onwetendheid is die men ook wel 'domheid' noemt.
- Theaitetos*: Zeker.
- Vreemdeling*: Hoe moet het soort onderwijs dan heten dat de mensen van die domheid verlost?
- Theaitetos*: Hier in Athene heet dat opvoeding, vreemdeling, en verder is er nog het beroepsonderwijs.
- d *Vreemdeling*: Ja, zo wordt het in bijna heel Griekenland genoemd, Theaitetos. We moeten echter goed bekijken of die opvoeding nog is onder te verdelen.
- Theaitetos*: Ja, daar moeten we goed naar kijken.
- Vreemdeling*: Ik denk, dat er nog wel een manier is om dat te doen.
- Theaitetos*: Hoe dan?
- Vreemdeling*: In de opvoeding heb je een strenge en een milde aanpak.
- Theaitetos*: Wat is het onderscheid tussen deze twee methoden?
- e *Vreemdeling*: De ene is de enigszins ouderwetse methode die onze voorvaders veel

- gebruikten - en veel mensen doen dat nu nog. Wanneer een kind iets verkeerd doet, worden ze kwaad of beheersen zich en vermanen het kind. In beide gevallen geven ze hun kind dus straf.
- 230 a *Theaitetos*: Dat is zo.
Vreemdeling: Sommige mensen hebben hier diep over nagedacht en zijn tot het inzicht gekomen dat niemand ook maar enigszins onwetend wil zijn en dat juist degene die denkt dat hij het weet, ook degene is die niets wil leren over de dingen waarvan hij denkt dat hij daar zo goed in is. Daarom vinden ze de moeizame methode van vermanen weinig effectief.
Theaitetos: Daar hebben ze gelijk in.
Vreemdeling: Zij gaan dus op een andere manier te werk om die waanwijsheid eruit te krijgen.
- b *Theaitetos*: Hoe dan?
Vreemdeling: Zij stellen iemand vragen over de dingen waarvan hij denkt dat hij er zoveel over te zeggen heeft, zonder dat hij er in werkelijkheid iets van begrijpt. Vervolgens laten ze met gemak zien dat het in feite losse meningen zijn. Zij zetten die in het gesprek op een rij, en al vergelijkend tonen ze aan dat die meningen met elkaar in strijd zijn, terwijl ze hetzelfde onderwerp betreffen, hetzelfde doel beogen en op grond van dezelfde uitgangspunten zijn gevormd. De mensen die dit inzien, schamen zich en worden milder tegenover anderen, en zo worden ze bevrijd van de hoge dunk die zij van zichzelf hebben.
- c Het luisteren naar zo'n proces van bevrijding is zeer amusant en voor degene die het ondergaat, uiterst heilzaam. Want, jonge vriend, zoals artsen menen dat het lichaam pas iets heeft aan het toegediende voedsel, als alles wordt verwijderd wat het lichaam hindert, zo menen deze mensenreinigers dat ook de ziel pas profijt zal kunnen hebben van de aangeboden lessen, als een of andere ondervrager de ondervraagde tot een gepast gevoel van schaamte heeft gebracht en zo de meningen die de lessen in de weg staan, verwijdert, opdat hij schoon wordt en tot het inzicht komt dat hij alleen weet wat hij weet en niet meer.
- d *Theaitetos*: Dat lijkt me de beste en meest wijze houding.
Vreemdeling: Om al deze redenen moeten wij wel tot de conclusie komen dat een systematische ondervraging de beste en meest effectieve reinigingsmethode is. Wie geen kruisverhoor heeft ondergaan, is, ook al is hij de Grote Koning zelf, volkomen onbeschaafd en onopgevoed en grof, in het bijzonder op die punten waar iemand die echt gelukkig wil worden, juist zo zuiver en verfijnd mogelijk is.
- e *Theaitetos*: Ge hebt volkomen gelijk.
Vreemdeling: Ja, vind je niet? Wie beoefenen die kunst van het ondervragen? Ik voel er niet veel voor hen sofisten te noemen.
- 231 a *Theaitetos*: Waarom niet?
Vreemdeling: Ik wil de sofisten niet al te veel eer aandoen.
Theaitetos: Maar onze beschrijving leek erg op die van een sofist.
Vreemdeling: Ja, en zo lijkt een wolf ook op een hond; de ene is zeer wild en de ander heel tam. Maar wie overeind wil blijven, moet goed oppassen voor dingen die op elkaar lijken, want daarbij kun je je lelijk vergissen. Laten we toch maar zeggen dat het sofisten zijn. Want als mensen op hun hoede zijn, hoeft er volgens mij geen meningsverschil te ontstaan over kleinigheden.
- b *Theaitetos*: Dat lijkt me ook.

- Vreemdeling*: Zuiveren valt dus onder onderscheid maken en je kunt ook het innerlijk van een mens zuiveren. Onderwijs valt daar weer onder en opvoeden valt onder onderwijs. En een onderdeel van opvoeden is het aan de kaak stellen van waanwijsheid, zoals we zojuist hebben vastgesteld, en dat is niets anders dan de ware sofistiek.
- Theaitetos*: Zo is het. Maar door al die voorbeelden ben ik er niet meer zo zeker van of ik echt weet wat een sofist is.
- c *Vreemdeling*: Het is logisch dat je het niet meer weet. Maar de sofist moet zich nu ook wel afvragen hoe hij ons nog kan ontglippen. 'Het is onmogelijk om alle grepen te ontglippen', heb ik wel eens horen zeggen, en dat lijkt me juist. We moeten hem daarom nu met alle kracht aangrijpen.
- Theaitetos*: Ge hebt gelijk.
- Vreemdeling*: Laten we eerst even pas op de plaats maken en op adem komen. Dan kunnen we bij onszelf nagaan in welke vormen de sofist zich al aan ons heeft getoond. De eerste vorm die we vonden was, geloof ik, die van de premiejager op rijke jonge mannen.
- d *Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: In de tweede plaats zagen we hem als een soort groothandelaar in lessen over de ziel.
- Theaitetos*: Precies.
- Vreemdeling*: En vervolgens leek hij een winkel te drijven in die artikelen.
- Theaitetos*: Ja, en in de vierde plaats verkocht hij zijn eigen leerstellingen over de ziel.
- Vreemdeling*: Dat heb je goed onthouden. Ik zal me de vijfde vorm proberen te herinneren. Daarin was hij een redetwister die een wedstrijd hield met woorden volgens zijn eigen methode van vraag en antwoord.
- e *Theaitetos*: Ja, dat was zo.
- Vreemdeling*: De zesde vorm was niet zo duidelijk, maar wij waren het er, geloof ik, over eens dat hij daarin de ziel ontdeed van overtuigingen die het leren belemmeren.
- Theaitetos*: Inderdaad.
- Vreemdeling*: Begrijp je nu dat je een verkeerde voorstelling van zaken geeft door bij iemand die over zoveel soorten kennis beschikt, slechts een aspect naar voren te halen?
- 232 a *Theaitetos*: Wie telkens maar een aspect van een bepaald vak ziet, heeft natuurlijk niet door waar het bij alle aspecten van dat vak om gaat. Op die manier krijg je vele namen voor een en hetzelfde vak.
- Theaitetos*: Dat is heel waarschijnlijk.
- Vreemdeling*: Wij moeten daar bij ons onderzoek dus voor oppassen. Laten wij dus daarom onze eerdere uitspraken nader bekijken en er een van onderzoeken. Er is een uitspraak over de sofist die hem, dacht ik, het beste definieert.
- b *Theaitetos*: Welke is dat?
- Vreemdeling*: Wij toonden aan dat hij een specialist was in het voeren van discussies.
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: En dat hij die kunst ook aan anderen onderwees.
- Theaitetos*: Zo is het.
- Vreemdeling*: Laten wij dan nagaan bij welke onderwerpen de sofist de pretentie heeft dat hij anderen kan leren daarover te discussiëren. Laat ons onderzoek daar beginnen. Leert hij debatteren over goddelijke dingen, die voor de massa verborgen zijn?
- c *Theaitetos*: Dat zegt men.

- Vreemdeling:* En hoe staat het met zichtbare zaken als hemel en aarde?
- Theaitetos:* Die horen er ook bij.
- Vreemdeling:* We weten toch dat ze onder elkaar knap discussiëren over het ontstaan en bestaan van alles, en dat ze die kunst ook aan anderen leren?
- Theaitetos:* Zeer zeker.
- Vreemdeling:* Beloven ze je ook niet dat ze je leren te discussiëren over de wetgeving en de politiek?
- d *Theaitetos:* Ja, anders zou niemand die gesprekken van hen willen bijwonen.
- Vreemdeling:* Alle antwoorden die de expert op het gebied van algemene ontwikkeling of de specialist in een bepaald vakgebied klaar moet hebben, zijn bekend, want ze staan in de boeken en zijn toegankelijk, voor ieder die daarvan kennis wil nemen.
- Theaitetos:* Ge bedoelt zeker de werken van Protagoras over worstelen en zo?
- Vreemdeling:* En ook boeken van vele andere schrijvers, mijn jongen. Dank zij de kunst
- e van het discussiëren is het blijkbaar mogelijk om letterlijk over alles een discussie te houden.
- Theaitetos:* Ja, niets valt erbuiten, lijkt het wel.
- Vreemdeling:* Maar kan dat? Misschien hebben jullie jongeren een beter oog voor deze problemen dan wij.
- Theaitetos:* Hoe bedoelt ge dat? Waar denkt ge aan? Ik begrijp uw vraag echt niet.
- Vreemdeling:* Of het voor een mens mogelijk is alles te weten.
- 233 a *Theaitetos:* Het zou een genade zijn, vreemdeling, als dat zo was.
- Vreemdeling:* Hoe kan iemand die van een bepaald onderwerp niets afweet, iemand die er wel verstand van heeft goed van replek dienen?
- Theaitetos:* Dat kan helemaal niet.
- Vreemdeling:* Dan doen die sofisten toch maar wonderen.
- Theaitetos:* Hoezo?
- Vreemdeling:* Zoals zij in staat zijn de jongelui te laten geloven dat ze de wijsheid in pacht hebben! Als ze niet goed zouden kunnen discussiëren en dus ook de schijn niet zouden kunnen ophouden, of als zij wel goed zouden kunnen discussiëren, maar tijdens de discussies toch zouden laten blijken dat ze geen verstand van zaken hebben, zou niemand er zijn zuur verdiende geld voor over hebben om bij hen in de leer te gaan. Dat is toch duidelijk, nietwaar?
- b *Theaitetos:* Natuurlijk.
- Vreemdeling:* Maar de mensen willen maar al te graag bij hen in de leer.
- Theaitetos:* Zeker.
- Vreemdeling:* De sofisten slagen er dus in het te doen voorkomen alsof ze altijd weten waarover ze discussiëren.
- c *Theaitetos:* Dat is wel duidelijk.
- Vreemdeling:* En maakt het daarbij uit waar de discussie over gaat?
- Theaitetos:* Nee.
- Vreemdeling:* Dan geven ze hun leerlingen dus de indruk dat ze overal verstand van hebben.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Maar dat is toch niet zo? Dat is toch onmogelijk? Dat hebben we gezien.
- Theaitetos:* Natuurlijk.
- Vreemdeling:* Dan is dus de kennis die onze sofist over alles heeft, schijnkennis en geen echte kennis.

- Theaitetos*: Zo is het. Misschien is dit wel de beste typering die we tot nu toe van hem hebben gegeven.
- d *Vreemdeling*: Laten we hier eens een duidelijk voorbeeld van geven.
Theaitetos: Wat dan?
Vreemdeling: Hier komt het. Houd je hoofd erbij en geef goed antwoord.
Theaitetos: Ga verder.
Vreemdeling: Stel dat iemand beweert dat hij met behulp van het ene specialisme dat hij beheerst, letterlijk alles kan doen en maken, zoals de sofist beweert dat hij alles kan bewijzen en weerleggen ...
Theaitetos: Wat bedoelt ge met 'letterlijk alles'?
- e *Vreemdeling*: Mijn eerste woorden begrijp je al niet. Je weet blijkbaar niet wat 'letterlijk alles' betekent.
Theaitetos: Nee, dat weet ik inderdaad niet.
Vreemdeling: Met alles bedoel ik onder andere mijzelf, jou, en verder alle andere levende wezens, dieren en bomen.
Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Als iemand nu beweert dat hij jou, mij en al wat leeft, kan maken ...
Theaitetos: Wat bedoelt ge met maken? Ge denkt daarbij waarschijnlijk niet aan een boer. Ge hebt het over iemand die levende wezens schept.
- 234 a *Vreemdeling*: Ja, en ook de zee, de aarde, de hemel, de goden en alles wat er nog meer is. Hij doet het allemaal nog vlug ook en verkoopt zijn spullen voor een appel en een ei.
Theaitetos: Ge houdt me voor de gek.
Vreemdeling: O ja? Als iemand nu zegt dat hij alles weet en het in de kortste keren ook iemand anders kan leren, en dat voor weinig geld, is dat dan soms niet gek?
Theaitetos: Heel gek.
Vreemdeling: De meest artistieke en ook de meest aantrekkelijke manier om gek te doen is iets imiteren.
- b *Theaitetos*: Dat denk ik ook. Ge hebt een zeer gevarieerd en kleurrijk beeld geschetst, maar alle facetten die ge hebt beschreven, vallen onder het begrip 'imitatie'.
Vreemdeling: Als iemand stellig beweert dat hij met zijn kennis over een speciaal onderwerp alles kan maken, dan weten wij dat hij bijvoorbeeld net als een schilder in staat moet zijn imitaties te maken die men dan net zo noemt als de originelen, die echt zijn. Door onnozele jongens die geschilderde beelden op afstand te laten zien, laat een schilder hen geloven dat hij volledig in staat is alles te maken wat hij wil.
Theaitetos: Ongetwijfeld.
Vreemdeling: Goed. Ligt het dan niet voor de hand dat er ook een dergelijke kunst
- c bestaat die van de taal gebruik maakt en waarmee het mogelijk is jonge mensen die nog weinig begrip hebben van de werkelijkheid, te betoveren door hun met behulp van spraak allerlei beelden voor te spiegelen, om op die manier de schijn te wekken dat er waarheid wordt gesproken en dat de spreker de wijste man van de wereld is?
Theaitetos: Zo'n kunst bestaat vast en zeker.
- d *Vreemdeling*: Maar, *Theaitetos*, zullen veel toehoorders na verloop van tijd, als ze wat ouder geworden zijn en dichter bij de werkelijkheid zijn komen te staan door teleurstellingen die ze hebben ondervonden, niet vanzelf de werkelijkheid beter onder ogen leren zien? Hun ideeën zullen dan veranderen; wat groot leek wordt klein, en wat gemakkelijk leek wordt moeilijk, zodat al hun waandenkbeelden volledig omgedraaid worden door de praktijk van alledag.

- e *Theaitetos*: Voor zover iemand van mijn leeftijd dat kan beoordelen, ben ik het ermee eens. Maar behoort ik niet tot degenen die daar nog ver van af staan?
- Vreemdeling*: Ja, en daarom zullen wij proberen, en zijn we al bezig, je zonder die beproevingen zo dicht mogelijk bij de werkelijkheid te brengen. Geef daarom antwoord op deze vraag over de sofist: Is het nu duidelijk dat hij een soort tovenaars is die de werkelijkheid imiteert, of zijn we er nog niet zeker van of hij wel of geen verstand heeft van de onderwerpen waarover hij kennis lijkt te bezitten?
- 235 a *Theaitetos*: Hoe kan dat nu, vreemdeling? Uit wat we hebben gezegd moet toch duidelijk zijn dat hij behoort tot degenen die er een spelletje van maken?
- Vreemdeling*: Hij behoort dus tot de goochelaars en imitators?
- Theaitetos*: Nou en of.
- Vreemdeling*: We moeten nu oppassen dat het wild ons niet meer ontglipt. We hebben hem vrijwel omsingeld met een net van argumenten, zodat hij aan onze volgende definitie niet meer kan ontkomen.
- b *Theaitetos*: Welke definitie?
- Vreemdeling*: Dat hij behoort tot het genre van de goochelaars.
- Theaitetos*: Dat denk ik ook.
- Vreemdeling*: Goed. De conclusie is dat we nu zo snel mogelijk moeten uitzoeken, hoe het komt dat je beelden kunt scheppen van de werkelijkheid. Als we ons daarin verdiepen en de sofist komt onmiddellijk op ons pad, dan zullen we hem op bevel van Koning Rede grijpen en hem vol trots opbrengen. Maar als hij zich ergens in een van zijn vermommingen schuilhoudt, moeten we hem achtervolgen en steeds die categorie waarin hij zich schuilhoudt onderverdelen in kleinere categorieën, net zo lang tot wij hem te pakken hebben. Hij noch een ander zal er prat op kunnen gaan dat hij kan ontsnappen aan zulke achtervolgers. Zo systematisch moet ons onderzoek zijn, tot het laatste detail toe.
- c *Theaitetos*: Juist, dat is wat we moeten doen.
- Vreemdeling*: Als we terugkeren tot onze eerdere methode van onderverdelingen maken, zie ik twee soorten imitatie. Maar ik weet nog niet zo gauw in welke vermomming de door ons gezochte sofist te vinden is.
- d *Theaitetos*: Zeg ons nu eerst eens over welke twee soorten imitatie ge hebt.
- Vreemdeling*: Er is uiteraard sprake van imitatie wanneer iemand iets nabootst door de maten over te nemen van het voorbeeld, met de juiste lengte, breedte en diepte, waarbij hij aan elk onderdeel van het beeld de juiste kleur geeft.
- e *Theaitetos*: Ja, maar proberen niet alle imitators dat te doen?
- Vreemdeling*: Niet degenen die een schilderij of een standbeeld maken van heel grote afmetingen. Want als zij de vormen precies weergeven zoals zij ze waarnemen, dan ziet het bovenste deel er kleiner uit dan zou moeten, weet je, en het onderste deel groter, want het ene is verder weg dan het andere.
- 236 a *Theaitetos*: Dat is zo.
- Vreemdeling*: Dus geven de kunstenaars er de voorkeur aan hun vormen niet de maten te geven zoals die werkelijk zijn, want ze streven alleen naar een indruk van schoonheid.
- Theaitetos*: Ge hebt gelijk.
- Vreemdeling*: Als dingen niet gelijk zijn maar wel op elkaar lijken, kunnen we dan niet met recht zeggen dat het ene een beeld geeft van het andere?
- Theaitetos*: Ja.

- Vreemdeling*: Moeten we de kunst van het imiteren dan niet, zoals we al eerder zeiden, de kunst van het scheppen van beelden noemen?
- b *Theaitetos*: Ja, zo moeten we het noemen.
Vreemdeling: Hoe noemen we een beeld dat goed lijkt als je kijkt vanuit een ongunstige positie, maar dat niet lijkt op het origineel als je wel in staat bent om er goed naar te kijken? Dan is de gelijkenis slechts schijn en spreken we van een illusie.
Theaitetos: Dat klopt.
Vreemdeling: Dat komt veel voor in de schilderkunst en bij andere kunsten waar vormen worden nagebootst, is het niet?
- c *Theaitetos*: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Moeten we die kunst, die geen werkelijke gelijkenis maar een illusie produceert, geen schijnkunst noemen?
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Deze twee beeldende kunsten bedoelde ik: precies kopiëren en werken met illusies.
Theaitetos: Juist.
Vreemdeling: Maar ik wist niet zeker bij welke van de twee ik de sofist moest indelen. Ook nu kan ik nog niet goed kiezen, want het is een vreemd type dat moeilijk is te peilen. Hij heeft het weer heel slim klaargespeeld om een niet te ontmaskeren gedaante
- d aan te nemen.
Theaitetos: Daar lijkt het wel op.
Vreemdeling: Vind je dat nu omdat je mijn beschrijving herkent, of laat je je wel vaker door de vaart van iemands woorden meeslepen?
Theaitetos: Wat bedoelt ge? Waarom vraagt ge dat?
Vreemdeling: We zijn met een moeilijk onderzoek bezig, mijn beste. Onecht zijn in plaats van echt zijn, en alles zeggen behalve de waarheid is altijd al een hachelijke
- e onderneming geweest. Het is heel lastig, *Theaitetos*, om over onwaarheid te spreken en te denken dat deze werkelijk bestaat, zonder daardoor met jezelf in tegenspraak te komen.
- 237 a *Theaitetos*: Waarom?
Vreemdeling: Deze gewaagde bewering veronderstelt immers dat niet-zijn bestaat, omdat er anders geen onwaarheid tot bestaan zou kunnen komen. Maar de grote Parmenides, mijn jongen, heeft vanaf de tijd dat wij kinderen waren voortdurend van hetzelfde getuigd, zowel in proza als in poëzie. Hij zegt:
'Laat nooit de gedachte toe dat niet-zijn bestaat, maar houd je geest verre van deze weg van onderzoek.'
Zo getuigde hij, en een goed onderzoek van deze bewering zal dit bij uitstek duidelijk maken. Laten wij hier eerst naar kijken, als je het goed vindt.
- b *Theaitetos*: Neemt u maar aan dat ik wil wat gij wilt. Behandelt u deze uitspraak naar eigen goeddunken. Zegt u maar hoe we gaan, ik volg wel.
Vreemdeling: Goed. Vertel me eens: durven we te spreken over volledig niet-zijn?
Theaitetos: Zeker wel.
Vreemdeling: Als Parmenides nu niet alleen omwille van een discussie of voor de grap, maar in alle ernst aan een van zijn leerlingen zou vragen waarop die term 'niet-zijn' zou kunnen worden toegepast, wat denken wij dan dat diens antwoord zou zijn? Wanneer
- c en waarvoor zou hij die uitdrukking gebruiken?
Theaitetos: Dat is een moeilijke vraag die voor iemand als ik nog niet te beantwoorden

- is, denk ik.
Vreemdeling: Maar zoveel is in elk geval duidelijk: de term 'niet-zijn' kan niet slaan op enig bestaand ding.
Theaitetos: Zeker niet.
Vreemdeling: Als 'niet-zijn' geen eigenschap is van het bestaande, is het evenmin een eigenschap van enig ding.
Theaitetos: Natuurlijk.
Vreemdeling: We weten toch dat we met het woord 'iets' altijd iets bestaands aanduiden? Je kunt 'iets' niet los zien van het bestaan. Dat is toch zo?
- d *Theaitetos*: Ja.
Vreemdeling: Als je het zo bekijkt, ben je het dan met me eens dat er met 'iets' altijd een ding wordt bedoeld?
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: Je zult ook moeten toegeven dat het woord 'ding' iets enkelvoudigs aanduidt, dat met een paar iets tweevoudigs wordt bedoeld en dat met meerdere dingen het meervoudige wordt aangeduid.
Theaitetos: Dat spreekt vanzelf.
Vreemdeling: Je kunt er niet omheen, blijkbaar, dat wie niet iets zegt, helemaal niets zegt.
- e *Theaitetos*: Nee, dat kun je niet.
Vreemdeling: Dan moeten we toegeven, dat zo iemand wel spreekt maar helemaal niets zegt, en dan kunnen we zeggen dat wie probeert te spreken over het niet-zijnde, nietszeggend is.
Theaitetos: We zijn eruit.
Vreemdeling: Niet te vlug! De grootste en belangrijkste moeilijkheid is nog niet opgelost, jongen. En dat is nu net de basis van alles.
- 238 a *Theaitetos*: Wat bedoelt ge? Vertelt u eens.
Vreemdeling: Kan met iets dat bestaat, iets anders worden verbonden dat ook bestaat?
Theaitetos: Waarom niet?
Vreemdeling: Kunnen we zeggen dat met het niet-bestaande iets bestaands kan worden verbonden?
Theaitetos: Nee, natuurlijk niet.
Vreemdeling: Aantallen bestaan ook, nietwaar?
Theaitetos: Ja, als we aannemen dat er iets is dat bestaat.
Vreemdeling: Dan moeten we dus niet proberen aantallen toe te kennen aan het niet-bestaande, en dat doen we wel als we er in het enkelvoud of in het meervoud over spreken.
- b *Theaitetos*: Uit ons gesprek blijkt, dat we dat niet kunnen doen.
Vreemdeling: Hoe kan men ooit spreken of denken over niet bestaande dingen of over niet-zijn zonder in het enkelvoud of in het meervoud te spreken?
Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Als we spreken over 'dingen die niet bestaan', spreken we toch in het meervoud?
- c *Theaitetos*: Ja zeker.
Vreemdeling: En bij 'iets dat niet bestaat' gebruiken we enkelvoud.
Theaitetos: Dat is heel duidelijk.
Vreemdeling: Toch vinden we het volstrekt onjuist te proberen het zijnde met het niet-

- zijnde in verband te brengen.
Theaitetos: Ge hebt gelijk.
Vreemdeling: Begrijp je nu, dat het niet mogelijk is het niet-zijnde goed onder woorden te brengen? Men kan er niet over spreken of over denken. Het is ondenkbaar, onuitsprekelijk, onbenoembaar en onzinnig.
Theaitetos: Dat is het inderdaad.
Vreemdeling: Heb ik me dan vergist, toen ik zojuist zei dat ik ging spreken over de grootste moeilijkheid in ons onderzoek?
- d *Theaitetos*: Kan er dan een nog grotere moeilijkheid zijn?
Vreemdeling: Ach, m'n beste jongen, begrijp je dan niet dat door wat we gezegd hebben, zelfs iemand die wil zeggen dat het niet-zijnde niet bestaat, voor het probleem gesteld wordt dat hij bij zijn poging daartoe gedwongen is zichzelf tegen te spreken?
Theaitetos: Wat bedoelt ge? Legt u het nog eens duidelijker uit.
Vreemdeling: Meer duidelijkheid moet je bij mij niet zoeken. Hoewel ik er vanuit ging, dat het niet-zijnde niets te maken kan hebben met enkelvoud of meervoud, sprak ik er zojuist over in het enkelvoud. Ik had het immers over dat wat niet is. Begrijp je?
- e *Theaitetos*: Ja.
Vreemdeling: Kort daarvoor zei ik dat het onuitsprekelijk, onbenoembaar en onzinnig was. Ben je dat met me eens?
Theaitetos: Ja, helemaal.
Vreemdeling: Dus toen ik probeerde het zijn met het niet-zijnde te verbinden, sprak ik mezelf tegen.
- 239 a *Theaitetos*: Dat zal wel.
Vreemdeling: Waarom 'zal wel'? Toen ik dat deed, sprak ik toch alsof het niet-bestaande enkelvoudig was?
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Toen ik verder zei dat het onzinnig, onuitsprekelijk en onbenoembaar was, sprak ik er toch ook over alsof het iets enkelvoudigs was?
Theaitetos: Ja, natuurlijk.
Vreemdeling: Als men onberispelijk wil spreken, mag men er dus geen enkelvoud of meervoud aan toekennen. Men mag het zelfs geen 'het' noemen, want ook dan wordt erover gesproken alsof het iets enkelvoudigs is.
Theaitetos: Zeer zeker.
Vreemdeling: Hier sta ik dan, wie kan er verder nog iets zeggen? Zoals altijd ben ik weer verslagen in het onderzoek naar wat het 'niet-zijn' is. Voor de juiste uitleg van het 'niet-zijn' ben ik niet de aangewezen persoon, maar moeten we bij jou zijn.
- b *Theaitetos*: Hoe moet ik dat dan aanpakken?
Vreemdeling: Doe jij eens een goede poging, je bent nog jong, concentreer je en probeer iets zinvol te zeggen over 'niet-zijn' zonder gebruik te maken van de begrippen zijn, enkelvoud of meervoud.
Theaitetos: Ik zou wel gek zijn om het te proberen, als ik zie hoe het u vergaan is.
- c *Vreemdeling*: Goed. Laten wij er dan maar van afzien. Tot we iemand vinden die wel in staat is dit aan te pakken, houden we het erop dat de sofist zich als een slimme vos heeft verstoppt op een onvindbare plaats.
Theaitetos: Daar lijkt het erg op.
Vreemdeling: Als we er vanuit gaan dat hij ons goed om de tuin kan leiden, zal hij onze woorden, die tekort schieten, ook nu wel gemakkelijk kunnen verdraaien. Als we hem

- d een schepper van beelden noemen, vraagt hij ons wat we precies onder beelden verstaan. Dus, Theaitetos, moeten we kijken wat we dit brutale heerschap voor antwoord kunnen geven.
Theaitetos: Dan zeggen we natuurlijk: weerkaatsingen in water en in spiegels, en verder schilderijen, beeldhouwwerken en al die dingen meer.
Vreemdeling: Het is wel duidelijk, Theaitetos, dat jij nooit een sofist bent tegengekomen.
- e *Theaitetos*: Hoezo?
Vreemdeling: Hij zal doen alsof hij zijn ogen dicht heeft of zelfs geen ogen heeft.
Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Wanneer je het in je antwoord hebt over spiegels en kunstwerken, alsof je praat met iemand die kan zien, zal hij je uitlachen. Hij zal net doen alsof hij niets van spiegels en water weet en nooit van zien heeft gehoord. Hij zal alleen letterlijk op je woorden ingaan.
- 240 a *Theaitetos*: Hoe dan?
Vreemdeling: Door bij al die dingen, waarvoor jij aan een woord genoeg hebt, op de veelheid in te gaan. Want je zegt tegen alles 'beeld', alsof het een ding is. Spreek en verdedig je en geef de man geen duimbreed toe.
Theaitetos: Wat is een beeld anders dan een nabootsing van iets dat echt bestaat, vreemdeling?
Vreemdeling: Iets dat echt bestaat, zeg je. Wat bedoel je?
Theaitetos: Niet iets dat helemaal echt is, maar dat erop lijkt.
- b *Vreemdeling*: Met echt bedoel je wat werkelijk bestaat?
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Goed. 'Niet echt' is toch het tegenovergestelde van 'echt'?
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: Met andere woorden, wat alleen maar lijkt op iets bestaands, bestaat niet echt, want het is niet echt.
Theaitetos: Nu ja, in zekere zin bestaat dat ook.
Vreemdeling: Maar niet echt volgens jou.
Theaitetos: Nee, alleen als beeld.
Vreemdeling: Een beeld is dus niet echt, maar we zeggen toch dat het bestaat?
Theaitetos: Het niet-bestaande en het bestaande lijken zodoende met elkaar verweven te zijn en dat is grote onzin.
- c *Vreemdeling*: Dat is het zeker. Je ziet dat die doortrapte sofist de zaken ook nu weer zo door elkaar gehaald heeft, dat wij tegen onze zin moeten toegeven dat het niet-bestaande op de een of andere manier toch bestaat.
Theaitetos: Dat zie ik heel goed in.
Vreemdeling: Hoe kunnen we zijn kunst dan verder nog definiëren zonder met onszelf in tegenspraak te komen?
Theaitetos: Waarom zegt ge dat? Waar zijt ge bang voor?
Vreemdeling: Als we nu beweren dat hij ons met zijn beelden bedriegt en dat zijn kunst bedrog is, dan zal onze geest zich door zijn kunst eveneens verkeerde meningen
- d vormen. Of moeten we het anders formuleren?
Theaitetos: Nee. Hoe zou je het anders kunnen formuleren?
Vreemdeling: Ziet iemand die een verkeerde mening heeft, het tegenovergestelde van de werkelijkheid als werkelijk?

- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Bedoel je, dat verkeerde meningen betrekking hebben op niet-bestaande dingen?
- Theaitetos*: Dat moet wel, ja.
- Vreemdeling*: Wat houdt een verkeerde mening nu in: dat je denkt dat iets niet-bestaands echt niet bestaat, of dat je denkt dat iets niet-bestaands wel degelijk bestaat?
- e *Theaitetos*: De niet-bestaande dingen moeten toch in zekere zin bestaan, anders zou niemand zich kunnen vergissen, zelfs niet een klein beetje.
- Vreemdeling*: Goed. Volgt hieruit dat het niet-bestaande wel degelijk bestaat?
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Dus vergissen is mogelijk.
- Theaitetos*: Ja, ook dat.
- Vreemdeling*: Dan vergist men zich dus ook, als men zegt dat wat is niet bestaat en dat wat niet is wel bestaat.
- 241 a *Theaitetos*: Dat is in ieder geval een verkeerd oordeel.
- Vreemdeling*: Zeker, maar dat zal de sofist niet toegeven. Want hoe kan een verstandig mens instemmen met wat we zojuist bespraken, als men daarvoor geconcludeerd heeft dat het niet-bestaande onnoembaar, ongerijmd en ondenkbaar is. Wat denk je dat hij zal zeggen, *Theaitetos*?
- Theaitetos*: Dat is duidelijk. Hij zal zeggen dat we onszelf tegenspreken, als we het durven hebben over bedrog in meningen en woorden. We moeten immers dikwijls wel het zijnde aan het niet-zijnde koppelen, terwijl we het erover eens waren dat dat
- b volstrekt onmogelijk is.
- Vreemdeling*: Het is goed dat je dat weer in de herinnering brengt, maar nu is het tijd ons te beraden wat we met de sofist aan moeten. Als we hem rangschikken onder de vervalsers en bedriegers, dan zul je zien hoe vindingrijk hij is en hoe hij allerlei bezwaren maakt.
- Theaitetos*: Dat is zo.
- Vreemdeling*: Tot nu toe hebben we er nog maar een klein deel van ontzenuwd, maar het schijnt dat we er nooit mee klaar komen.
- Theaitetos*: Als dat zo is, is het blijkbaar onmogelijk de sofist te pakken te krijgen.
- Vreemdeling*: Goed, Zullen we de moed dan maar opgeven en ermee ophouden?
- c *Theaitetos*: Dat moeten we niet doen, volgens mij. Al krijgen we maar een klein beetje vat op de sofist.
- Vreemdeling*: Als je dat zegt, neem me dan niet kwalijk dat ik terugkom op wat ik gezegd heb.
- Theaitetos*: Natuurlijk niet.
- Vreemdeling*: Dan wil ik je namelijk nog wat vragen.
- Theaitetos*: Wat?
- d *Vreemdeling*: Verdenk me er niet van dat ik een soort vadermoordenaar wil worden.
- Theaitetos*: Waarom zou ik?
- Vreemdeling*: Om onszelf te verantwoorden zullen we de uitspraak van vader Parmenides aan een kritisch onderzoek moeten onderwerpen en nadrukkelijk moeten vaststellen dat het niet-zijnde in zekere zin is en, omgekeerd, dat het zijnde in zekere zin niet is.
- Theaitetos*: Ja, dat zullen we beslist moeten doen.
- Vreemdeling*: Dat kan bij wijze van spreken zelfs een blinde nog zien. Zolang die

- e uitspraken immers niet geheel of gedeeltelijk zijn weerlegd, zal niemand het ooit kunnen hebben over onware woorden of over een mening, of het nou gaat om verbeeldingen, beelden, imitaties of fantasieën of om al die kunsten die zich daarmee bezighouden, zonder dat hij zichzelf belachelijk maakt, want dan moet hij zichzelf wel tegenspreken.
- Theaitetos*: Dat is beslist waar.
- Vreemdeling*: Daarom moeten we de vaderlijke uitspraak durven aanvechten of, als we daar te bang voor zijn, de zaak helemaal maar opgeven.
- 242 a *Theaitetos*: Niets of niemand kan ons tegenhouden.
- Vreemdeling*: Dan heb ik je nog iets te vragen.
- Theaitetos*: Ge hoeft het maar te zeggen.
- Vreemdeling*: Als ik het wel heb, zei ik zojuist dat de moed me altijd in de schoenen zinkt als ik die uitspraak moet weerleggen, en dat gebeurt me nu ook weer.
- Theaitetos*: Dat hebt ge gezegd.
- Vreemdeling*: Ik ben bang dat mijn woorden bij jou de indruk wekken dat ik gek ben, omdat ik eerst dit en nu weer dat beweer. Maar als we die stelling gaan weerleggen,
- b doen we dat terwille van jou.
- Theaitetos*: Ik zal het u echt niet kwalijk nemen als ge doorgaat met het aanvoeren van argumenten; laat niets u weerhouden.
- Vreemdeling*: Goed dan. Hoe moeten we beginnen met zo'n gewaagd gesprek? Ik denk dat er maar een mogelijkheid is, mijn jongen.
- Theaitetos*: Welke dan?
- Vreemdeling*: We moeten eerst die dingen bekijken die ons nu duidelijk voor ogen staan. Dan zijn daar tenminste geen onduidelijkheden meer over. We moeten het niet al
- c te gemakkelijk met elkaar eens worden en denken dat we alles op een rijtje hebben.
- Theaitetos*: Verklaar u nader.
- Vreemdeling*: Ik vind, dat Parmenides zich er met zijn uitleg nogal gemakkelijk vanaf maakt, en dat geldt ook voor al die anderen die ooit geprobeerd hebben exact te definiëren hoeveel dingen er zijn en hoe ze zijn.
- Theaitetos*: Waarom?
- Vreemdeling*: Ze lijken ons allemaal een verhaaltje te vertellen alsof we kinderen zijn. De een zegt dat er drie bestaansvormen zijn, die nu eens met elkaar strijden en dan weer in vrede leven, trouwen, kinderen krijgen en die opvoeden. De ander zegt dat er twee
- d bestaansvormen zijn, vochtig en droog of warm en koud, die hij bij elkaar laat wonen en aan elkaar uithuwelijkt. En de denkers uit onze streek, uit Elea, hebben ons sinds Xenophanes of nog vroeger voorgehouden, dat de dingen die we 'veel' noemen, in feite een zijn. Ionische en later ook Siciliaanse volgelingen van de Muzen vonden het het veiligst de twee ideeën samen te voegen, en te zeggen dat het zijnde zowel veel als een
- e is en dat het wordt bijeengehouden door haat en liefde. De strengste leerlingen zeggen dat het ene voortdurend wordt gescheiden en samengevoegd. En de minder strengen drukken zich wat voorzichtiger uit en zeggen dat het ene nu eens een geheel is, vervuld van liefde onder de invloed van Aphrodite^c, en dan weer veel en onderling verdeeld
- 243 a door onenigheid. Afgezien van het feit of iemand van hen de waarheid heeft gesproken of niet, is het moeilijk en ook niet goed om zulke beroemde mannen uit vroeger tijden zwaar te bekritisieren. Maar een ding kunnen we zonder gevaar vaststellen.
- Theaitetos*: En dat is?
- Vreemdeling*: Dat ze te weinig rekening hebben gehouden met de meerderheid waartoe

- wij behoren. Want zonder zich af te vragen of wij hun uiteenzetting kunnen volgen of niet, gaat ieder van hen maar door met redeneren.
- b *Theaitetos*: Wat bedoelt ge?
Vreemdeling: Als zij zeggen dat het is, of was, of zal zijn, en dat het een veelheid is, of een eenheid, of iets tweevoudigs, en dan weer dat het warm en koud door elkaar is, en even later dat het gescheiden en vermengd is, mijn beste *Theaitetos*, hoe kun je dan in 's hemelsnaam begrijpen waar ze het over hebben? Toen ik jonger was dacht ik dat ik het precies begreep, maar nu begrijp ik het niet meer als iemand het heeft over het 'niet-zijn'. Je ziet wel hoeveel moeite we er nu al mee hebben.
Theaitetos: Dat zie ik, ja.
Vreemdeling: Wellicht is er dezelfde verwarring in onze geest over het 'zijn', hoewel
- c wij denken dat dit begrip zonneklaar is en dat wij het begrijpen wanneer iemand het woord 'zijn' gebruikt. Wij maken nu wel moeilijkheden over het 'niet-zijn', maar in feite begrijpen we van beide even weinig.
Theaitetos: Wellicht.
Vreemdeling: Men kan hetzelfde zeggen over de andere onderwerpen die wij besproken hebben.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: De meeste ervan zullen wij later bezien, als je het goed vindt, maar nu moeten wij allereerst het grootste en het belangrijkste aanpakken.
- d *Theaitetos*: Waar hebt ge het over? Ge bedoelt zeker dat wij allereerst het 'zijn' moeten onderzoeken en nagaan wat de gebruikers van het woord ermee bedoelen.
Vreemdeling: Je hebt het helemaal begrepen, *Theaitetos*. Ik bedoel inderdaad dat wij het beste kunnen doen alsof wij hun persoonlijk vragen stellen: 'Luister eens, gij allen die zegt dat er niets anders bestaat dan warm en koud en dergelijke paren van tegenstellingen: wat bedoelt ge, als ge zegt dat ze beide, ieder op zich, bestaan of zijn? Wat dienen we onder dat 'zijn' van u te verstaan? Moeten wij vaststellen dat het een
- e derde factor is naast die twee eerste en dat het geheel drievoudig is en niet tweevoudig, zoals ge oorspronkelijk dacht? Als ge een van beide 'zijn' noemt, kunnen ze niet allebei 'zijn'. Hoe je het ook bekijkt, het 'zijn' is een en niet meer dan dat.'
Theaitetos: Dat is waar.
Vreemdeling: Je wilt nu natuurlijk tegenwerpen dat ze als paar kunnen 'zijn'.
Theaitetos: Dat zou kunnen.
Vreemdeling: Daarop zullen we antwoorden: 'Vrienden, betekent dat niet overduidelijk dat ge zegt dat die twee een zijn?'
- 244 a *Theaitetos*: Ge hebt volkomen gelijk.
Vreemdeling: 'Nu wij er niet uitkomen, moet gij ons eens uitleggen wat ge bedoelt, als ge het woord 'zijn' gebruikt, want het is duidelijk dat ge dat al die tijd al wist en wij, die in de veronderstelling verkeerden dat we het wisten, staan nu met de mond vol tanden. Dat moet ge ons eerst uitleggen, zodat wij niet denken dat we begrijpen wat ge zegt, terwijl het tegenovergestelde het geval is.' Als wij ons in deze trant uiten en vragen stellen aan hen en aan alle andere mensen die zeggen, dat het geheel meer is dan een,
- b zullen we daar dan verkeerd aan doen, mijn jongen?
Theaitetos: Zeker niet.
Vreemdeling: Moeten we dan niet proberen van degenen die het geheel een noemen, te weten te komen wat zij met het woord 'zijn' bedoelen?
Theaitetos: Natuurlijk.

- Vreemdeling*: 'Goed, geeft ge aan iets de naam 'zijn'?'
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: 'Als het 'zijnde' identiek is met het ene, waarom gebruikt ge dan deze twee woorden voor een en hetzelfde?'
- c *Theaitetos*: Wat voor antwoord zullen ze daarop geven, vreemdeling?
Vreemdeling: Het is duidelijk, Theaitetos, dat iemand die dit beweert, het nogal moeilijk zal hebben met een antwoord op deze vraag of op welke vraag dan ook.
Theaitetos: Waarom?
Vreemdeling: Het is toch belachelijk om te beweren dat er twee namen zijn voor het ene 'zijn'?'
Theaitetos: Dat is zo.
Vreemdeling: In het algemeen heeft het toch geen zin aan te nemen dat een naam een eigen bestaan heeft?
- d *Theaitetos*: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Iemand die zegt dat de naam iets anders is dan het ding, heeft het al over 'twee'.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Als hij beweert dat de naam en het ding hetzelfde zijn, zal hij moeten toegeven dat het de naam van 'niets' is, en als het wel de naam van iets is, dat de naam alleen maar de naam van die naam kan zijn en van niets anders.
Theaitetos: Zo is het.
Vreemdeling: Het ene is de naam van een en het is de enige naam.
Theaitetos: Dat moet wel.
Vreemdeling: Zullen ze vervolgens zeggen dat het geheel verschilt van het ene 'zijn', of dat het hetzelfde is?
Theaitetos: Dat laatste, en dat doen deze mensen ook.
Vreemdeling: Als nu het geheel is, zoals Parmenides het beschrijft:
- e 'Aan alle kanten gelijkend op de massa van een ronde bol, die van het midden uit overal even massief is; het zou immers niet goed zijn als die massa ergens iets meer of iets minder was, ...'
- dan is het 'zijn' ook zo en dan heeft het ook een midden en begrenzingen. Als dat zo is, dan moet het wel uit delen bestaan, of niet?
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Toch kan iets dat uit delen bestaat, wel degelijk een zijn in al zijn delen. Dan is het toch een geheel en helemaal een.
- 245 a *Theaitetos*: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Maar zoiets kan toch onmogelijk de absolute eenheid zijn?
Theaitetos: Hoezo?
Vreemdeling: Als men logisch nadenkt moet men toch zeggen dat wat werkelijk een is, volkomen ondeelbaar is.
Theaitetos: Ja, dat moet wel.
Vreemdeling: Logisch gedacht kan dat niet, zo'n eenheid die uit meerdere delen bestaat.
Theaitetos: Dat begrijp ik.
- b *Vreemdeling*: Hoe stellen wij ons dan de eenheid van het 'zijn' voor, als een geheel, of moeten we zeggen dat 'zijn' helemaal geen geheel is?

- Theaitetos:* Dat is een moeilijke keus waarvoor ge me stelt.
- Vreemdeling:* Dat is juist opgemerkt. Als men aanneemt dat het 'zijn' op een of andere manier een is, dan is het 'zijn' nog niet hetzelfde als eenheid en zal het totaal meer zijn dan een.
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* Als op grond van die veronderstelling het 'zijn' dus niet het geheel is en als het absolute geheel bestaat, dan volgt daaruit ten slotte dat het 'zijn' iets van zichzelf mist.
- c *Theaitetos:* Dat klopt.
- Vreemdeling:* Als het 'zijn' dan iets van zichzelf mist, heeft het 'zijn' het niet-zijn in zich.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Wederom blijkt het totaal meer te zijn dan een. Het 'zijn' en het geheel hebben elk een eigen, van elkaar verschillende aard.
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* Als het geheel echter helemaal niet bestaat, dan doemen er weer dezelfde moeilijkheden op als ten aanzien van het 'zijn'. Afgezien van het feit dat het niet bestaat, had het ook nooit kunnen ontstaan.
- d *Theaitetos:* Hoezo?
- Vreemdeling:* Alles ontstaat als een geheel. Men moet dus aannemen dat het geheel bestaat, wil men kunnen spreken van 'zijn' en 'worden'.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Bovendien kan iets dat geen geheel is, geen bepaalde hoeveelheid zijn. Als het namelijk wel een bepaalde hoeveelheid is, kan het alleen maar die hoeveelheid als geheel zijn.
- Theaitetos:* Ja, precies.
- Vreemdeling:* Daarom zullen er zeer veel problemen opdoemen, die alle onoplosbaar lijken voor wie beweert dat het 'zijn' een is, ongeacht of het nu twee of een is.
- e *Theaitetos:* Dat blijkt nu uit ons gesprek, want uit ieder probleem komt weer een ander probleem te voorschijn dat groter en moeilijker is dan het voorgaande en dat nog meer twijfels oproept.
- Vreemdeling:* En dan hebben we nog niet eens geprobeerd alle standpunten over het 'zijn' en het 'niet-zijn' uit te diepen; maar laat dit genoeg zijn. We moeten nu eens kijken naar enige andere denkers, om te zien of het vanuit iedere invalshoek zo moeilijk is om te definiëren wat 'zijn' en 'niet-zijn' is.
- 246 a *Theaitetos:* Goed, dan moeten we maar met hen verder gaan.
- Vreemdeling:* Er lijkt zich tussen hen een wereldschokkende strijd af te spelen, omdat ze het niet eens zijn over het 'zijn'.
- Theaitetos:* Is dat zo?
- Vreemdeling:* De ene groep brengt alles wat onzichtbaar is terug tot de aarde, alsof het zomaar als hout en steen met de handen is vast te pakken. Terwijl zij zich daaraan vastklampen, zijn zij ervan overtuigd dat alleen bestaat wat ze kunnen aanraken of vastpakken. Volgens hen is het lichaam hetzelfde als het 'zijn'. Wie zegt dat iets bestaat zonder lichaam, wordt door hen geminacht; daar luisteren ze eenvoudig niet naar.
- b *Theaitetos:* Het zijn verschrikkelijke mensen waarover ge het hebt. Ik heb er een heel stel van ontmoet.
- Vreemdeling:* Hun tegenstanders verdedigen zich met goed gekozen argumenten die ze

- ontlenen aan het hogere en onzichtbare, waarbij ze er de nadruk op leggen dat het werkelijke bestaan onbelichaamd is en alleen door middel van inzicht bereikt kan worden. Van de lichamen die volgens de anderen het werkelijke bestaan uitmaken, laten ze met hun argumenten niets heel; ze noemen het geen bestaan, maar een ontstaan
- c dat in beweging is. Die twee kampen leveren voortdurend strijd met elkaar over deze kwestie, Theaitetos.
Theaitetos: Dat is waar.
Vreemdeling: Laten we daarom van beide partijen eens een uitspraak behandelen over wat bestaan is.
Theaitetos: Hoe komen we aan een uitspraak?
Vreemdeling: Die zal gemakkelijk te verkrijgen zijn bij hen die het bestaan herleiden tot principes, want dat zijn vriendelijke mensen. Maar bij degenen die alles willens en wetens terugbrengen tot het lichamelijke, zal het wat moeilijker gaan of misschien
- d helemaal niet. Ik denk dat ik weet hoe we hen moeten aanpakken.
Theaitetos: Hoe dan?
Vreemdeling: Als wij kunnen moeten wij hen in de eerste plaats tot betere mensen maken dan ze nu zijn. Als dat niet lukt, moeten we er maar van uitgaan dat ze ons best op een behoorlijker manier zouden willen antwoorden dan nu. Want het heeft meer zin om tot overeenstemming te komen met goede mensen dan met slechte mensen. Aan slechte mensen hebben we namelijk niets op onze speurtocht naar de waarheid.
Theaitetos: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Als ze dan tot betere mensen zijn geworden, moet je hen vragen je
- e antwoord te geven. Nu moet jij me vertellen wat ze zullen zeggen.
Theaitetos: Dat zal ik doen.
Vreemdeling: Laten zij maar zeggen of er volgens hen zoiets als een levend wezen bestaat.
Theaitetos: En of dat bestaat.
Vreemdeling: Is dat dan een bezielde lichaam?
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Aanvaarden zij daarmee de ziel als iets dat bestaat?
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Gaan zij er dan ook van uit dat de ene ziel rechtvaardig en de andere
- 247 a onrechtvaardig is, en de ene wijs en de andere dwaas?
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: Wordt volgens hen een mens niet rechtvaardig doordat de rechtvaardigheid in hem woont en geldt voor een onrechtvaardig mens ook niet zoiets?
Theaitetos: Ja, ook daarmee zullen ze het eens zijn.
Vreemdeling: Iets dat in staat is aanwezig of afwezig te zijn, dat bestaat toch?
Theaitetos: Ook dat geven ze toe.
Vreemdeling: Als rechtvaardigheid en wijsheid en al dergelijke deugden en ook hun tegendelen bestaan en tot uiting komen in de ziel, zijn ze volgens hen dan zichtbaar en
- b tastbaar of zijn ze volgens hen niet fysiek waar te nemen?
Theaitetos: Ze zijn vrijwel niet zichtbaar.
Vreemdeling: Als ze niet zichtbaar zijn, hebben ze dan een lichaam?
Theaitetos: Die vraag beantwoorden ze niet helemaal. De ziel heeft weliswaar volgens hen een soort lichaam, maar wijsheid en die andere deugden waarover ge vroeg, daarvan durven ze niet toe te geven dat ze niet bestaan en ze durven ook niet te

- bevestigen dat ze een lichaam hebben.
- c *Vreemdeling*: Nu, het is duidelijk dat onze gespreksgenoten er op vooruit zijn gegaan, Theaitetos, want de echte aardse mens zou stug volhouden dat niets dat niet met de handen is vast te pakken, enig bestaansrecht heeft.
Theaitetos: Ja, die denken zoals ge zegt.
Vreemdeling: Laten we verder gaan met onze vragen. Want als ze maar willen toegeven dat er iets, al is het nog zo klein, bestaat zonder lichaam, is het al genoeg. Als ze zeggen
- d dat er volgens hen zowel lichamelijke als onlichamelijke dingen bestaan, moeten ze vertellen wat ze daar dan mee bedoelen. Misschien zitten ze dan om woorden verlegen. Misschien dat ze dan bereid zijn onze definitie van het bestaan te aanvaarden.
Theaitetos: Welke? Zeg het en we zullen het snel weten.
Vreemdeling: Alles wat een zeker vermogen heeft om een verandering in iets anders te bewerken of om een impuls, hoe gering ook, te ondergaan, al is het maar een heel klein
- e beetje en al gebeurt het maar een keer, dat noem ik 'zijn'. Volgens mijn definitie is het 'zijn' niets anders dan een vermogen tot iets.
Theaitetos: Ze hebben op het ogenblik niets beters, dus ze moeten hier wel mee instemmen.
Vreemdeling: Goed. Misschien schiet ons of hun later iets anders te binnen, maar nu hebben we ons in dit gesprek met hen te houden aan wat overeengekomen is.
Theaitetos: Dat is zo.
- 248 a *Vreemdeling*: Laten wij ons nu tot de anderen richten, de liefhebbers van principes. Jij wilt wel weer als hun woordvoerder optreden.
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: Je maakt toch onderscheid tussen 'worden' en 'zijn'?
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Je zegt dat ons lichaam door middel van de zintuigen deel heeft aan het worden en dat onze ziel met de rede deel heeft aan het werkelijke zijn. Dit 'zijn' is altijd hetzelfde, terwijl het 'worden' voortdurend verandert.
Theaitetos: Volgens ons is dat zo.
- b *Vreemdeling*: Maar, beste mensen, wat moeten we denken van het woord 'deelhebben aan' dat je in beide gevallen gebruikt? Is dat niet waar we zoeven over spraken?
Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Het vermogen iets te ondergaan of iets te doen, als een aantal factoren samenvallen. Misschien, Theaitetos, hoor jij hun antwoord niet, maar ik wel, waarschijnlijk omdat ik hen zo goed ken.
Theaitetos: Wat zeggen zij er dan van?
Vreemdeling: Zij zijn het niet eens met wat wij zoeven tegen de aardse mens over 'zijn' zeiden.
- c *Theaitetos*: Wat zeiden we dan?
Vreemdeling: Wij gaven als een redelijke definitie van 'zijn': het vermogen iets te ondergaan of iets te doen, al is het nog zo gering.
Theaitetos: Dat klopt.
Vreemdeling: Hun antwoord daarop is dat 'worden' te maken heeft met het vermogen iets te ondergaan of iets te doen, terwijl het 'zijn' daar los van staat.
Theaitetos: Valt er niet iets voor hun redenatie te zeggen?
Vreemdeling: We moeten hen in ieder geval vragen ons nog eens duidelijker te vertellen of ze het ermee eens zijn dat de ziel kent en dat 'zijn' gekend wordt.

- d *Theaitetos*: Dat zullen ze wel beamen.
Vreemdeling: Nu goed. Zijn 'kennen' of 'gekend worden' volgens jou actief, passief of beide? Of is het ene passief en het andere actief? Of zijn deze twee termen op 'kennen' noch op 'gekend worden' van toepassing?
Theaitetos: Dat laatste natuurlijk. Anders zouden ze zichzelf tegenspreken.
Vreemdeling: Ik begrijp het. Het is dus zo: als kennen actief is, moet wat gekend wordt passief zijn. Het 'zijn', dat volgens deze gedachtegang door het kenvermogen gekend wordt, verandert voor zover het gekend wordt, omdat het iets ondergaat. Volgens ons kan dat niet gebeuren met iets dat in rust verkeert.
- e *Theaitetos*: Juist.
Vreemdeling: Maar mijn hemel, zullen wij ons zo gemakkelijk laten overtuigen dat beweging, leven, ziel en verstand werkelijk niet bestaan voor het volmaakte 'zijn'? Dat het niet leeft en niet denkt, maar 'is', verheven, heilig, zonder geest en onbeweeglijk?
- 249 a *Theaitetos*: Dat zou nogal ingrijpend zijn, vreemdeling. *Vreemdeling*: Zullen we het er dan mee eens zijn dat het geest heeft, maar geen leven?
Theaitetos: Nee, natuurlijk niet.
Vreemdeling: Zullen we het er dan mee eens zijn dat geest en leven bestaan in het 'zijn', maar niet in de vorm van een ziel?
Theaitetos: Maar dat kan toch niet?
Vreemdeling: Zullen we dan zeggen dat het 'zijn' toch wel een leven en een ziel heeft, maar hoewel geheel bezielde toch onbeweeglijk is?
Theaitetos: Al deze beweringen lijken me onzinnig.
Vreemdeling: Toch lijkt het of bewogen worden en beweging allebei bestaan.
- b *Theaitetos*: Dat is juist.
Vreemdeling: Dan blijkt dus, *Theaitetos*, dat er geen geest is als er geen beweging is, nergens, voor niemand.
Theaitetos: Dat is zeker.
Vreemdeling: Als we echter tot de conclusie komen dat alles stroomt en alles in beweging is, dan wil dat zeggen dat die geest niet bestaat.
Theaitetos: Hoezo?
Vreemdeling: Denk je dat er zonder rust ooit iets kan ontstaan dat volgens een bepaald principe werkt, op een bepaalde manier en doelgericht?
- c *Theaitetos*: Zeker niet.
Vreemdeling: Kun je je dan bestaan of ontstaan van de geest voorstellen? Los van enig principe?
Theaitetos: Geenszins.
Vreemdeling: We moeten dan ook met ieder denkbaar argument tegen iemand ingaan die doet alsof kennis, begrip en geest niet bestaan en vervolgens stellig iets beweert.
Theaitetos: Zeer zeker.
Vreemdeling: Het zal duidelijk zijn dat de filosoof, die al deze dingen juist zeer belangrijk vindt, daarom niet moet meegaan in theorieën dat alles stilstaat, als eenheid of in velerlei gedaanten, maar evenmin moet luisteren naar beweringen dat het 'zijn' beweegt. Zoals in het kindergebedje staat: 'al wat onbeweeglijk is en beweegt', moet hij zeggen dat het 'zijn' en het geheel rust en beweging in zich hebben.
- d *Theaitetos*: Dat is helemaal waar.
Vreemdeling: Heeft het er nu niet alle schijn van dat we op een passende definitie voor 'zijn' gekomen zijn?

- Theaitetos*: Ja zeker.
- Vreemdeling*: O, *Theaitetos*! Ik geloof dat we er nu pas achter komen hoe moeilijk het is 'zijn' te onderzoeken.
- Theaitetos*: Wat nu weer? Waarom zegt ge dat?
- e *Vreemdeling*: Beste vriend, zie je dan niet in dat we op dit moment zo onwetend zijn als maar mogelijk is wat betreft 'zijn', maar dat we zelf denken dat we heel wat weten?
- Theaitetos*: Dat denk ik inderdaad. Hoe we zo ongemerkt in de illusie verzeild zijn geraakt, begrijp ik helemaal niet.
- Vreemdeling*: Kijk nog eens beter, nu we het hierover eens zijn, en zie of men ons niet met recht dezelfde vragen zou kunnen stellen die we daarnet stelden aan mensen die
- 250 a *beweerden dat het geheel warm en koud is.*
- Theaitetos*: Welke vragen? Help me eens herinneren.
- Vreemdeling*: Goed. Dat zal ik proberen te doen door jou op dezelfde manier te ondervragen, in de hoop dat we dan meteen een stapje verder komen.
- Theaitetos*: Goed.
- Vreemdeling*: Iets in de trant van: Jij vindt toch ook dat beweging en rust precies het tegenovergestelde van elkaar zijn?
- Theaitetos*: Natuurlijk.
- Vreemdeling*: Toch zeg je dat ze allebei in gelijke mate 'zijn' en dat elk op zich 'is'.
- Theaitetos*: Dat zeg ik inderdaad.
- Vreemdeling*: Bedoel je dat ze allebei en ieder op zich bewegen, wanneer je zegt dat ze
- b 'zijn'?
- Theaitetos*: Nee, zeker niet.
- Vreemdeling*: Maar bedoel je dan dat ze stilstaan, als je zegt dat ze allebei 'zijn'?
- Theaitetos*: Nee, natuurlijk niet.
- Vreemdeling*: Heb je het 'zijn' dan gedefinieerd als iets in de ziel dat deze twee te boven gaat, een derde substantie, waar rust en beweging als het ware door omvat worden, omdat je begrepen en gezien hebt dat zij nauw verbonden zijn met het ware bestaan? Bedoel je het op die manier, als je zegt dat ze allebei 'zijn'?
- Theaitetos*: Het lijkt er werkelijk op dat we 'zijn' als een derde substantie beschouwen, als we zeggen dat beweging en rust 'zijn'.
- c *Vreemdeling*: Dan is 'zijn' niet beweging en rust samen, maar iets dat verschilt van deze twee.
- Theaitetos*: Blijkbaar.
- Vreemdeling*: Naar zijn aard is 'zijn' in rust noch in beweging.
- Theaitetos*: Zo zou je het kunnen noemen.
- Vreemdeling*: Hoe kun je nog proberen hierover wat meer inzicht te krijgen?
- Theaitetos*: Ja, hoe kunnen we dat?
- Vreemdeling*: Volgens mij kan het niet meer. Want als iets niet beweegt, moet het toch in rust zijn? En andersom, als iets niet in rust is, moet het toch wel bewegen? Wij zien
- d nu dat 'zijn' buiten deze twee mogelijkheden staat. Kan dat?
- Theaitetos*: Nee, dat is absoluut onmogelijk.
- Vreemdeling*: Dan is er nog iets dat we niet moeten vergeten.
- Theaitetos*: Wat is dat?
- Vreemdeling*: Toen ze ons vroegen hoe we het niet-zijn zouden noemen, zaten we om een antwoord verlegen, weet je nog?
- Theaitetos*: Ja zeker.

- Vreemdeling*: Is onze verwarring over het begrip 'zijn' nu minder?
Theaitetos: Die lijkt me zo mogelijk nog groter, vreemdeling.
- e *Vreemdeling*: Dan moeten we ons onderzoek hier maar laten rusten. Maar als er over 'zijn' en 'niet-zijn' evenveel onzekerheid bestaat, mogen we verwachten dat opheldering over een van beide begrippen ons ook meer inzicht zal verschaffen in de betekenis van het andere begrip. Krijgen we echter op geen van beide duidelijk zicht, dan zullen we ons gesprek zo goed mogelijk over beide tegelijk voeren.
- 251 a *Theaitetos*: Uitstekend.
Vreemdeling: Laten we dan verklaren hoe het komt dat wij een en hetzelfde steeds verschillende namen geven.
Theaitetos: Hoe komt dat? Geeft u eens een voorbeeld.
Vreemdeling: Als we over een mens spreken, kunnen we hem allerlei eigenschappen toeschrijven. Wij dichten hem kleuren toe, vormen, afmetingen, goede en slechte eigenschappen. We zeggen niet alleen dat hij een mens is en dat hij al deze en ontelbare andere hoedanigheden bezit, maar ook dat hij goed 'is', en dit doen we ook nog met een groot aantal andere eigenschappen. Zo spreken we over van alles en nog wat. We nemen van elk ding aan dat het een is, beschouwen het vervolgens als een veelheid en beweren vervolgens dat het van alles en nog wat 'is'.
- b *Theaitetos*: Ge hebt gelijk.
Vreemdeling: Zo hebben we, denk ik, de jongeren en ouderen die nog iets willen leren, aardig in de war gebracht. Het spreekt voor iedereen vanzelf dat het vele onmogelijk een kan zijn en het ene veel, en daarom kun je niet beweren dat een mens goed 'is', maar wel dat het goede goed is en een mens een mens.
- c Nu kom jij, *Theaitetos*, vast en zeker dikwijls mensen tegen die zich druk maken om dergelijke vraagstukken; dikwijls zijn het mensen op leeftijd die door gebrek aan gezond verstand wonder wat van deze redeneringen denken en die iets van de hoogste wijsheid gevonden denken te hebben.
Theaitetos: Dat klopt.
Vreemdeling: Om nu allen met wie wij ooit over het 'zijn' en dergelijke dingen hebben gesproken, in de discussie te betrekken, kunnen wij ons het best in de vraagvorm tot de huidige en vroegere gesprekspartners richten.
- d *Theaitetos*: Wat zijn die vragen dan?
Vreemdeling: Mogen we van beweging en rust zeggen dat ze 'zijn' of welke eigenschap dan ook aan de dingen toekennen? Mogen we er in onze gesprekken van uitgaan dat alle dingen zich onderling niet mengen en niets met elkaar te maken kunnen hebben? Of moeten we juist alle dingen met elkaar in verband brengen en ervan uitgaan dat ze wel iets met elkaar gemeen hebben? Welke mogelijkheid zullen onze theoretici kiezen, *Theaitetos*? Wat denk je?
- e *Theaitetos*: Die vragen kan ik niet voor hen beantwoorden.
Vreemdeling: Waarom heb je dan niet iedere vraag afzonderlijk beantwoord en gekeken wat de gevolgtrekkingen waren?
Theaitetos: Ja, waarom niet eigenlijk?
Vreemdeling: Laten we dan, als je het goed vindt, eerst aannemen dat zij zeggen dat niets het vermogen bezit zich met iets anders te verbinden. Dan zullen beweging en rust niets te maken hebben met het 'zijn', nietwaar?
Theaitetos: Nee.
Vreemdeling: Zal een van deze begrippen bestaan, als ze niet kunnen 'zijn'?

- 252 a *Theaitetos*: Nee.
Vreemdeling: Maar door daarmee in te stemmen, zetten we alles met een klap op zijn kop, lijkt me, zowel de beweringen van hen die in alles beweging zien als van hen die alles als een en onbeweeglijk beschouwen, en ook van hen die zeggen dat alle wezens volgens onveranderlijke en eeuwigdurende grondvormen bestaan. Want zij allen zeggen dat er dingen 'zijn'. Sommigen zeggen dat ze in beweging 'zijn', anderen dat ze in rust 'zijn'.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Dan zijn er natuurlijk mensen die nu eens alles met elkaar in verband brengen en dan weer scheiden. Of zij het oneindig vele uit een afleiden of het tot een
- b samenvoegen, of ze het vele in oneindige elementen verdelen of het daaruit samenstellen, en of ze dat nu af en toe doen of altijd, dat alles heeft geen zin, tenzij ze ervan uitgaan dat de basiselementen van het bestaan een onderlinge relatie met elkaar hebben.
Theaitetos: Dat is juist.
Vreemdeling: Mensen maken zich nog het meest belachelijk als ze geen woord willen gebruiken dat iets met iets anders in verband brengt.
Theaitetos: Waarom?
- c *Vreemdeling*: Ze moeten bij alles toch wel uitdrukkingen gebruiken als 'zijn', 'los van', 'het overige', 'vanzelf' en talloze andere. Omdat ze die niet kunnen vermijden bij het spreken, hoeft geen mens hun woorden meer te weerleggen, want ze hebben 'de vijand en tegenstander zelf in huis', zoals het spreekwoord zegt. Zij dragen hem altijd bij zich, terwijl hij klinkt van binnenuit, zoals bij die merkwaardige buikspreker Eurykles.
Theaitetos: Gij zegt het precies zoals het is.
Vreemdeling: Wat gebeurt er echter, als wij aan alles het vermogen toekennen om met
- d alles in verbinding te treden?
Theaitetos: Dat is een theorie die zelfs ik kan ontzenuwen.
Vreemdeling: Hoe dan?
Theaitetos: Beweging zou geheel en al stil staan en rust zou weer bewegen, als zij bij elkaar gebracht zouden worden.
Vreemdeling: En dat kan natuurlijk nooit, dat beweging in rust is en rust beweegt.
Theaitetos: Nee, inderdaad niet.
Vreemdeling: Dan blijft alleen de derde mogelijkheid over.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Een van deze drie mogelijkheden moet het toch wel zijn: alles kan met elkaar verbonden worden, niets valt er te verbinden, of sommige dingen kunnen wel
- e met elkaar worden verbonden en andere niet.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: De eerste twee mogelijkheden vallen volgens ons af.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Dus iedereen die het gesprek op een juiste manier wil voortzetten, zal het op die laatste mogelijkheid houden.
Theaitetos: Ja, precies.
Vreemdeling: Wanneer sommige dingen wel verbonden kunnen worden en andere niet, dan is het bijna zoals bij letters. Want ook die passen soms niet bij elkaar en soms wel.
Theaitetos: Dat is zo.
- 253 a *Vreemdeling*: De klinkers nemen een bijzondere plaats in: zij vormen als het ware het

- bindmiddel voor de andere letters. Zonder hen is het onmogelijk de andere letters met elkaar te verbinden.
- Theaitetos*: Zeer zeker.
- Vreemdeling*: Weet iedereen welke letters men met welke kan verbinden of is er vakkennis voor nodig om het goed te doen?
- Theaitetos*: Vakkennis.
- Vreemdeling*: Van welk vak?
- Theaitetos*: Van grammatica.
- Vreemdeling*: Ja. Zo is het toch ook bij hoge en lage tonen? Iemand die de kunst verstaat te horen welke klanken wel en welke niet samen kunnen klinken, is toch in muziek geschoold en iemand die het niet hoort, ongeschoold?
- b *Theaitetos*: Ja, zo is het.
- Vreemdeling*: We zullen soortgelijke voorbeelden van wel en niet geschoold zijn ook bij andere vakken vinden.
- Theaitetos*: Ja, natuurlijk.
- Vreemdeling*: Goed. We waren het er al over eens dat de verschillende verschijnselen op die manier met elkaar vermengd kunnen worden. Als men nu precies wil laten zien welke verschijnselen met elkaar overeenstemmen en welke elkaar niet verdragen, dan moet men zijn betoog toch met kennis opbouwen? Dat is ook het geval als men wil laten zien dat bepaalde substanties alle verschijnselen doordringen, waardoor ze worden vermengd, en dat bij scheiding het geheel weer doordrongen is van andere substanties, waardoor het uiteenvalt.
- c *Theaitetos*: Natuurlijk is daar kennis voor nodig, ik denk zelfs de allerhoogste kennis.
- Vreemdeling*: Hoe zullen we die noemen, *Theaitetos*? Mijn hemel, zijn we soms ongemerkt bij de kennis van onafhankelijke denkers terechtgekomen? Zoeken we misschien de sofist en vinden we de filosoof?
- Theaitetos*: Hoe bedoelt ge dat?
- Vreemdeling*: Het analyserend onderzoeken van verschijnselen en het ene begrip niet met het andere verwarren, behoort dat niet tot de logica?
- d *Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Dus wie daar goed in is onderscheidt bijvoorbeeld, als hij zijn uiterste best doet, het volgende: een substantie die allerlei op zichzelf staande verschijningsvormen doordringt, en allerlei van elkaar verschillende verschijningsvormen die door een substantie omvat worden, of een substantie die een samensmelting is van vele gehelen tot een, of een groot aantal losstaande verschijningsvormen. Dat moet je kunnen, wil je bij alle klassen van dingen kunnen vaststellen wat wel en wat niet met elkaar verenigbaar is.
- e *Theaitetos*: Dat is zo.
- Vreemdeling*: Je zult toch alleen een zuivere en oprechte filosoof de logica toevertrouwen, denk ik.
- Theaitetos*: Dat spreekt vanzelf.
- Vreemdeling*: Als we de filosoof zouden zoeken, zouden we hem vroeg of laat hier vinden. Het is ook lastig een helder beeld van hem te krijgen, maar dat is een andere
- 254 a moeilijkheid dan bij het zoeken naar de sofist.
- Theaitetos*: Waarom?
- Vreemdeling*: De sofist kruipt weg in de duisternis van het 'niet-zijn'; zo brengt hij zijn leven door en in die duisternis is hij moeilijk te ontdekken. Is het niet zo?

- Theaitetos*: Ik denk het wel.
Vreemdeling: De filosoof is daarentegen altijd door de rede verbonden met het 'zijn' en is door het schitterende licht daarvan juist weer niet gemakkelijk te zien. Het innerlijk oog van de massa is immers niet in staat het goddelijke te aanschouwen.
- b *Theaitetos*: Dit lijkt net zo waar als wat ge zojuist over de sofist zei.
Vreemdeling: De filosoof zullen we later aan een nader onderzoek onderwerpen, als we dat dan nog willen tenminste. Maar met het onderzoek naar de sofist moeten we doorgaan tot we genoeg over hem te weten zijn gekomen.
Theaitetos: Ge hebt gelijk.
Vreemdeling: Wij waren het erover eens dat sommige verschijnselen wel met elkaar samengaan, andere niet; er zijn verschijnselen die dat in geringe mate doen, andere in ruime mate en weer andere laten zich door niets weerhouden alles te doordringen en
- c zich met alles te verenigen. Laten we nu onze gedachtegang volgen. We zullen niet alle vormen bekijken, dan raken we maar in de war, we houden het op de belangrijkste. We onderzoeken eerst elk verschijnsel op zichzelf en het vermogen daarvan met andere samen te gaan, zodat we toch over deze zaken kunnen spreken, voor zover onze huidige methode van onderzoek dat toelaat, ook al kunnen we dan niet een heel duidelijk inzicht in 'zijn' en 'niet-zijn' krijgen. Laten we zien of we het er heelhuids af kunnen brengen, als we zeggen dat 'niet-zijn' werkelijk niet bestaat.
- d *Theaitetos*: Laten we het zo doen.
Vreemdeling: De belangrijkste categorieën noemden we zoeven, namelijk het 'zijn' zelf, rust en beweging.
Theaitetos: Dat zijn de belangrijkste.
Vreemdeling: We zeggen ook dat twee daarvan niet met elkaar samengaan.
Theaitetos: Inderdaad.
Vreemdeling: 'Zijn' kan echter wel met deze beide verenigd worden, want beide zijn.
Theaitetos: Beslist.
Vreemdeling: Dan zijn er dus drie begrippen.
Theaitetos: Dat is zo.
Vreemdeling: Elk van deze drie is een ander begrip dan de andere twee, maar is hetzelfde als zichzelf.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Wat bedoelen we nu eigenlijk met 'hetzelfde' en 'het andere'? Zijn dat
- e weer twee nieuwe begrippen, verschillend van de drie van zoeven, maar onlosmakelijk daarmee verbonden en er onvermijdelijk altijd mee verstrengeld? Moeten we nu onderzoek doen naar vijf begrippen of hebben we het over 'hetzelfde' en 'het andere' zonder dat we merken dat ze tot een van die andere drie behoren?
- 255 a *Theaitetos*: Misschien.
Vreemdeling: Maar beweging en rust betekenen in ieder geval niet hetzelfde als 'hetzelfde' of 'het andere'.
Theaitetos: Wat bedoelt ge?
Vreemdeling: Wat beweging en rust met elkaar gemeen hebben, kan nooit hetzelfde zijn als 'rust' of 'beweging'.
Theaitetos: Waarom niet?
Vreemdeling: Omdat dan beweging in rust zou zijn en omgekeerd rust in beweging. Want als een van de twee de ander wordt, zou hij het andere begrip dwingen geheel in zijn tegendeel te veranderen, omdat het begrip dan ook in zijn tegendeel zou omslaan.

- b *Theaitetos*: Juist.
Vreemdeling: Beide hebben echter deel aan 'hetzelfde' en aan 'het andere'.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Dan moeten we niet zeggen dat beweging 'hetzelfde' of 'het andere' is, en rust evenmin.
Theaitetos: Nee.
Vreemdeling: Maar moeten wij 'zijn' en 'hetzelfde' als identiek beschouwen?
Theaitetos: Vermoedelijk wel.
Vreemdeling: Maar als 'zijn' en 'hetzelfde' niet verschillen in betekenis, dan zullen wij, door te zeggen dat beweging en rust beide 'zijn', tevens verklaren dat beide 'hetzelfde' zijn vanwege het feit dat ze 'zijn'.
- c *Theaitetos*: Maar dat is toch onmogelijk?
Vreemdeling: Dan is het onmogelijk dat 'hetzelfde' identiek is met het 'zijn'.
Theaitetos: Dat lijkt mij ook.
Vreemdeling: Dan zullen we 'hetzelfde' als een vierde begrip naast de drie andere moeten zien.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Dan wordt 'het andere' zeker een vijfde categorie. Of zullen we het identiek noemen met 'zijn'?
Theaitetos: Wie weet.
Vreemdeling: Maar je zult het ermee eens zijn dat onder de dingen die 'zijn', sommige altijd worden opgevat als op zichzelf staand, andere als gerelateerd aan andere dingen.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: 'Het andere' is altijd anders ten opzichte van iets, nietwaar?
Theaitetos: Dat is zo.
- d *Vreemdeling*: Dat zou niet zo zijn als 'zijn' en 'het andere' niet geheel en al verschillend waren. Als 'het andere', net als 'zijn', zowel absoluut als relatief zou zijn, dan zou het ook anders kunnen zijn dan al het andere, zonder 'anders' te zijn ten opzichte van iets anders. Ons is het nu echter duidelijk geworden dat iets alleen maar 'anders' kan zijn ten opzichte van iets anders.
Theaitetos: Gij geeft het goed weer.
Vreemdeling: Dan moet het begrip 'het andere' de vijfde categorie zijn van onze indeling.
- e *Theaitetos*: Ja.
Vreemdeling: We zullen zeggen dat alle categorieën doordrenkt zijn met 'het andere'. Elke categorie is immers anders dan de andere, niet vanwege de aard van die categorie, maar vanwege het 'anders zijn'.
Theaitetos: Precies.
Vreemdeling: Laten we ze alle vijf als volgt bespreken, een voor een.
Theaitetos: Hoe dan?
Vreemdeling: We nemen eerst beweging. Daarvan zeggen we dat het iets totaal anders is dan rust. Dat is toch zo?
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: Dus is het geen rust.
Theaitetos: Nee, zeker niet.
Vreemdeling: Beweging bestaat omdat die deel heeft aan 'zijn'.
Theaitetos: Dat is zo.

- 256 a *Vreemdeling*: Beweging is daarentegen weer iets anders dan 'hetzelfde'.
Theaitetos: Dat lijkt me zeker.
Vreemdeling: Dus is het niet 'hetzelfde'.
Theaitetos: Nee.
Vreemdeling: Maar het is toch ook weer wel 'hetzelfde', omdat alles te maken heeft met het begrip 'hetzelfde'.
Theaitetos: Ja, inderdaad.
Vreemdeling: We moeten dus erkennen dat beweging wel en niet 'hetzelfde' is, en daar niet van in de war raken. Als we zeggen dat het 'hetzelfde' en niet 'hetzelfde' is, gebruiken we dat woord een beetje anders. Het is 'hetzelfde', omdat het 'hetzelfde' is ten opzichte van zichzelf. Het is echter niet 'hetzelfde', omdat het doordrongen is van 'het andere', waardoor het juist iets anders is geworden dan 'hetzelfde', zodat het juist is om te zeggen dat het niet 'hetzelfde' is.
- b *Theaitetos*: Zeker.
Vreemdeling: Dus ook als beweging iets van rust in zich zou hebben, zou het helemaal niet gek zijn om te zeggen dat beweging in rust is.
Theaitetos: Dat moet wel, als we erkennen dat sommige verschijnselen wel met elkaar in verband kunnen staan en andere niet.
Vreemdeling: Op het bewijs daarvan waren we al eerder gekomen, toen we aantoonde dat dit heel vanzelfsprekend is.
- c *Theaitetos*: Dat is waar ook.
Vreemdeling: Laten we ons de redenering nog even te binnen brengen. Beweging is iets 'anders' dan 'het andere', en ook iets 'anders' dan 'hetzelfde' of rust.
Theaitetos: Inderdaad.
Vreemdeling: Dan is het wel en niet 'het andere'.
Theaitetos: Dat is waar.
Vreemdeling: Wat kunnen we nu verder zeggen? Dat beweging 'anders' is dan de drie begrippen rust, 'zijn' en 'het andere', maar niet 'anders' dan het vierde begrip 'hetzelfde'. We zijn het er toch over eens dat er vijf termen zijn die we willen onderzoeken, nietwaar?
Theaitetos: Ja zeker. Het is onmogelijk op een kleiner aantal uit te komen.
Vreemdeling: Dus we hoeven niet bang te zijn om te zeggen dat beweging iets anders is dan 'zijn'.
- d *Theaitetos*: Helemaal niet.
Vreemdeling: Dan blijkt duidelijk dat beweging in feite 'niet is', maar toch ook weer wel, omdat het deelheeft aan 'zijn'.
Theaitetos: Dat is zo.
Vreemdeling: Dan moet het zo zijn dat beweging een vorm van 'niet-zijn' is, en hetzelfde geldt voor alle classificeringen en definities. Het is immers een eigenschap van 'het andere', dat het iedere definitie maakt tot iets anders dan 'zijn' en dus tot 'niet-zijn'. Op grond daarvan kunnen we van alle definities met recht zeggen dat ze 'niet zijn', maar toch ook weer wel, omdat ze deelhebben aan het 'zijn'.
- e *Theaitetos*: Dat zou wel eens kunnen.
Vreemdeling: Iedere manifestatie, ieder ding is dus als het ware 'gebed' in een massa van 'zijn', maar het 'niet-zijn' is eindeloos.
Theaitetos: Ja, misschien wel.
Vreemdeling: Het 'zijn' moet wel 'anders' zijn dan al het 'andere'.

- Theaitetos*: Dat is zeker zo.
- 257 a *Vreemdeling*: Volgens ons is het zo: hoeveel 'andere' dingen of vormen er ook mogen zijn, ze zijn geen van alle het 'zijn'. Het 'zijn' zelf is geen ding of vorm, want het is een, en voor het overige zijn er oneindig veel dingen die 'niet zijn'.
- Theaitetos*: Dat begint erop te lijken.
- Vreemdeling*: We hoeven ons er dus niet door in de war te laten brengen, dat classificaties enigszins door elkaar lopen. Dat is er nu eenmaal een eigenschap van. Als iemand het niet met ons eens is, laat hij dan eerst ons betoog ontzenuwen en vervolgens de consequenties ervan.
- Theaitetos*: Dat is juist.
- Vreemdeling*: Laten we eens kijken naar de volgende stap.
- Theaitetos*: Welke is dat?
- b *Vreemdeling*: Als we spreken over het 'niet-zijn', dan denk ik niet dat we het hebben over het tegenovergestelde van 'zijn', maar alleen over iets dat 'anders' is.
- Theaitetos*: Wat bedoelt ge?
- Vreemdeling*: Als we zeggen: 'iets dat niet groot is', denk je dan dat we daar iets kleins of iets minder groots mee bedoelen?
- Theaitetos*: Iets minder groots, natuurlijk.
- Vreemdeling*: Dus als gezegd wordt dat de ontkenning van een term het tegenovergestelde van die term is, zullen we het daar niet mee eens zijn en het er alleen op houden dat 'niet' iets 'anders' aanduidt dan de woorden waaraan het vooraf gaat; of beter gezegd: iets 'anders' dan door die woorden wordt aangeduid.
- c *Theaitetos*: Zeer zeker.
- Vreemdeling*: Laten wij nog een ander punt overwegen, als je het daarmee eens bent.
- Theaitetos*: Welk dan?
- Vreemdeling*: Dat de natuur van 'het andere' in kleine stukken verdeeld is, net als kennis.
- Theaitetos*: Hoezo?
- Vreemdeling*: Ook kennis is een, nietwaar, maar elk deel op zich dat een ander onderwerp beschrijft, heeft een eigen naam. Zodoende zijn er vele kunsten en wetenschappen, zegt men.
- d *Theaitetos*: Ja zeker.
- Vreemdeling*: Dat geldt ook voor de delen van 'het andere', dat als begrip een is.
- Theaitetos*: Misschien wel, maar hoe leggen we dat uit?
- Vreemdeling*: Is er een deel van 'het andere' dat tegengesteld is aan het schone?
- Theaitetos*: Dat is er.
- Vreemdeling*: Is dat naamloos of heeft het een naam?
- Theaitetos*: Het heeft een naam; het niet-schone, om het zo te noemen, is 'anders' dan het schone omdat het niet het schone is.
- Vreemdeling*: Goed, en nu de volgende stap.
- Theaitetos*: Welke is dat?
- Vreemdeling*: Wordt ons nu duidelijk dat het niet-schone van een bepaald soort 'zijn' is afgehaald en weer een plaats heeft gekregen bij een ander soort 'zijn'?
- e *Theaitetos*: Zo is het, ja.
- Vreemdeling*: Dan is het niet-schone blijkbaar een vorm van 'zijn' die tegengesteld is aan 'zijn'.
- Theaitetos*: Heel juist.

- Vreemdeling*: Oh, volgt hier dan uit dat het schone meer dan het niet-schone tot het zijnde behoort?
- Theaitetos*: Zeker niet.
- Vreemdeling*: Kunnen we nu dan zeggen dat het grote en het niet-grote in even grote mate 'zijn'?
- 258 a *Theaitetos*: Dat kunnen we zeggen.
- Vreemdeling*: Is het ook niet zo dat het rechtvaardige niet meer of minder 'is' dan het onrechtvaardige?
- Theaitetos*: Ja zeker.
- Vreemdeling*: Ook over al 'het andere' kunnen we op deze manier spreken. We zagen immers dat 'het andere' van nature 'is', en daarom moeten we vaststellen dat haar delen evenzeer 'zijn'.
- Theaitetos*: Dat klopt.
- Vreemdeling*: Als we iets van 'het andere' en iets van het 'zijn' tegenover elkaar zetten, dan is daarin niet minder 'zijn' dan in het 'zijn' zelf, als ik het zo mag uitdrukken. Een
- b tegenstelling is niet het tegenovergestelde van 'zijn', het is alleen 'anders'.
- Theaitetos*: Dat is heel goed te begrijpen.
- Vreemdeling*: Hoe zullen we dit 'andere' begrip noemen?
- Theaitetos*: Het 'niet-zijn' natuurlijk, dat we omwille van de sofist aan het zoeken zijn.
- Vreemdeling*: Dan is het 'niet-zijn', zoals je het noemt, dus niet minder 'zijn' dan 'het andere' en we kunnen vol vertrouwen zeggen dat het 'niet-zijn' iets concreets is en een eigen natuur heeft, zoals het grote groot was volgens ons, en het schone schoon, het
- c niet-grote niet groot en het niet-schone niet schoon. Durven wij te zeggen dat het 'niet-zijn' om dezelfde reden geen 'zijn' is en desondanks als begrip moet worden toegelaten, of geven we ons nog niet gewonnen, *Theaitetos*.
- Theaitetos*: Jawel, geheel en al.
- Vreemdeling*: Denk je niet dat we in onze weigering om naar Parmenides te luisteren te ver zijn gegaan?
- Theaitetos*: Waar hebt ge het over?
- Vreemdeling*: Ons onderzoek heeft ons in een gebied gebracht dat voorbij de grens ligt die hij ons stelde.
- Theaitetos*: Hoe bedoelt ge dat?
- Vreemdeling*: Hij zegt namelijk ergens:
- 'Laat nooit de gedachte toe, dat 'niet-zijn' bestaat,
- d en houd de geest verre van deze weg van onderzoek'.
- Theaitetos*: Dat zegt hij, ja.
- Vreemdeling*: Maar wij toonden niet alleen aan dat 'niet-zijn' bestaat, we lieten ook zien wat 'niet-zijn' betekent. We hebben immers bewezen dat 'het andere' bestaat en geheel verdeeld is in kleine delen die bij elkaar horen. We hadden de euvele moed te zeggen dat ieder deel van 'het andere' dat tegenover het 'zijn' staat, inderdaad een 'niet-zijn' is.
- Theaitetos*: In elk geval, *vreemdeling*, vind ik dat we heel ware dingen gezegd hebben.
- e *Vreemdeling*: Laat niemand zeggen dat wij beweren dat het 'niet-zijn' het tegenovergestelde van 'zijn' is. Wij hebben zelfs de euvele moed te zeggen dat 'niet-zijn' bestaat, want we praten allang niet meer over iets dat tegenovergesteld is aan het 'zijn', ongeacht of het wel of niet bestaat en in woorden te vangen is. Wat betreft onze uitspraak over 'niet-zijn', laat men ons er dan maar van overtuigen dat we ons schuldig hebben gemaakt aan onjuist redeneren, of, als men dat niet kan, laat men dan toegeven

- 259 a dat die begrippen elkaar niet uitsluiten. Het 'andere' heeft deel aan het 'zijn', maar is, juist omdat het er deel aan heeft, niet dat 'zijn' zelf maar iets 'anders'; en daar het 'anders' is dan het 'zijn', is het overduidelijk dat het 'niet-zijn' is. Het 'zijn', dat
- b deelneemt aan 'het andere', moet wel verschillend zijn van de overige begrippen en daar het dus 'anders' is dan al 'het andere', is het niet een van hen en ook niet alle andere samen, maar alleen zichzelf. In ieder geval bestaan er heel veel dingen zonder 'zijn' en ook de overige dingen, zowel individueel als tezamen genomen, 'zijn' in veel opzichten en 'zijn' niet in andere opzichten.
Theaitetos: Dat is waar.
Vreemdeling: Als iemand niet gelooft in die tegenstellingen, laat hij dan maar zien of hij er meer van terecht brengt dan wij. Als hij er genoeg in scheidt zich vast te bijten in een lastig onderwerp, om steeds met nieuwe argumenten op de proppen te komen,
- c dan maakt hij zich druk om zaken die al die drukte niet waard zijn, zoals ons gesprek van nu laat zien. Dat is niet zinvol en er is geen kunst aan, maar wat nu volgt, daar komt wel wat bij kijken, en het is nog mooi ook.
Theaitetos: Wat is dat dan?
Vreemdeling: We moeten in staat zijn de argumenten te volgen, terzijde te laten wat van geen belang is en in te gaan op iedere bewering van degene die zegt dat 'het andere' op de een of andere manier toch 'hetzelfde' is, en 'hetzelfde' 'het andere'. We moeten dit weerleggen op zijn manier en met dezelfde uitgangspunten die hij zelf voor die veronderstellingen aanvoert. Maar aantonen dat 'hetzelfde' op de een of andere
- d manier 'het andere' is en dat 'het andere' 'hetzelfde' is en het grote klein, en dat er wel en geen sprake is van gelijkenis, en er zo plezier in te scheppen in discussies altijd het tegenovergestelde te beweren, dat alles is geen serieuze manier van discussiëren maar duidelijk de uiting van iemand die net komt kijken en pas begint een greep te krijgen op de werkelijkheid.
Theaitetos: Dat is het.
Vreemdeling: Want, mijn beste, alles altijd van alle andere dingen te willen scheiden is niet erg wellevend en echt het werk van iemand die onharmonisch en onfilosofisch is.
- e *Theaitetos:* Waarom dat?
Vreemdeling: Het is het toppunt van redeloosheid om elk ding apart te zetten van al het andere. Wij zijn redelijk gaan denken door ideeën met elkaar te vervlechten.
Theaitetos: Dat is waar.
Vreemdeling: Kijk eens hoe we nog net op tijd in het verweer zijn gekomen tegen mensen die begrippen scheiden, en hen gedwongen hebben in te zien dat het een met
- 260 a het ander verenigd kan worden.
Theaitetos: Waarom?
Vreemdeling: Om de rede bestaansrecht te geven. Als we die moesten missen, wat zo ongeveer het ergste zou zijn, zouden we de filosofie moeten missen. Bovendien moeten we het er hier en nu over eens worden wat dat is, de rede. Hadden we ons die laten afnemen door te zeggen dat de rede helemaal niet bestaat, dan zouden we niets meer kunnen zeggen. En we hadden haar ons laten afnemen als we het ermee eens waren geweest dat niets met iets anders verenigbaar is.
- b *Theaitetos:* Dat is juist. Waarom we het echter nu eens moeten worden over het begrip rede, zie ik niet in.
Vreemdeling: Misschien is het toch heel gemakkelijk te begrijpen.
Theaitetos: Hoe dan?

- Vreemdeling:* Wij hebben gevonden dat het 'niet-zijn' ook een begrip is, en dat het alles wat bestaat doordringt.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* De volgende stap is nu om in te zien of het zich ook vermengt met mening en rede.
- Theaitetos:* Waarom?
- Vreemdeling:* Als het zich daar niet mee vermengt, dan moet alles wel waar zijn. Doet het dat wel, dan ontstaan valse meningen en onredelijkheid. Want denken of spreken
- c over dingen die 'niet-zijn', dat is toch het begin van onwaarheid in de rede en in redeneringen?
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Als er leugen is, is er ook bedrog.
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* Als er bedrog is, dan moet alles wel vol beelden, verbeeldingen en inbeeldingen zijn.
- Theaitetos:* Ja zeker.
- Vreemdeling:* Wij zeiden dat de sofist zich nu juist hierachter verschuilt. Hij ontkent glashard dat er zoiets als een leugen bestaat, want niemand kan zich het 'niet-zijn'
- d voorstellen of erover spreken. Het 'niet-zijn', zo zegt hij, heeft namelijk niets te maken met het 'zijn'.
- Theaitetos:* Ja, dat hebben we vastgesteld.
- Vreemdeling:* Nu is echter gebleken dat het 'niet-zijn' wel degelijk deel uitmaakt van het 'zijn'. Dus wat dat betreft zou hij de strijd moeten opgeven. Hij kan misschien zeggen dat sommige begrippen wel en andere geen verband houden met 'niet-zijn', en dat rede en mening daar los van staan. Vervolgens kan hij dan zeggen dat de dromerij en de fantasiewereld, waarin hij volgens ons leeft, helemaal niet bestaan, omdat rede en
- e mening niets te maken hebben met het 'niet-zijn'. Zolang dat zo is, kan de waarheid niet bestaan. Daarom moeten we eerst uitzoeken wat rede, mening en verbeelding precies zijn, en zodra ons dat duidelijk is, kunnen we zien wat zij te maken hebben met 'niet-zijn'. Op grond daarvan zullen we aantonen dat de leugen bestaat. Als we dat bewezen
- 261 a hebben zullen we daarmee de sofist te pakken hebben, als hij zich tenminste aan leugens schuldig maakt. Zo niet, dan spreken we hem vrij en zoeken hem onder een andere noemer.
- Theaitetos:* Het blijkt helemaal waar te zijn, vreemdeling, wat gij in het begin zei over de sofist: dat het een moeilijk te vangen type is. Hij blijkt vol tegenwerpingen te zitten, die dan eerst weer uit de weg geruimd moeten worden voordat je bij hem zelf kunt komen. Want heb je net met veel moeite het obstakel uit de weg geruimd, dat het 'niet-zijn' niet bestaat of er wordt weer een nieuw probleem opgeworpen: je moet aantonen
- b dat leugen bestaat in verband met rede en mening. Daarna komt er weer iets anders en ga zo maar door. Het lijkt wel of daar nooit een einde aan komt.
- Vreemdeling:* We moeten de moed erin houden, Theaitetos, nu we iets verder komen, al is het nog zo weinig. Want als je nu al de moed laat zakken, wat doe je dan als je helemaal geen succes hebt of zelfs terrein verliest? Dan kun je blijven wachten. Maar mijn beste, als we hem door hebben is de grootste hinderpaal wel uit de weg geruimd, en wat daarna nog komt zal minder moeilijkheden opleveren.
- c *Theaitetos:* Ge hebt gelijk.
- Vreemdeling:* Laten we het eerst over rede en mening hebben, zoals ik al heb

- aangekondigd. Want we moeten zeker weten of 'niet-zijn' er iets mee te maken heeft, of rede en mening altijd waar zijn en of er werkelijk geen enkele valsheid in te vinden is.
- Theaitetos:* Zo is het.
- Vreemdeling:* Laten we nu eens woorden onderzoeken zoals we dat eerder met principes en letters hebben gedaan. Dan komt aan het licht waarnaar we op zoek zijn.
- d *Theaitetos:* Hoe moeten we dat nu doen met woorden?
- Vreemdeling:* We moeten onderzoeken of ze zich allemaal wel of niet met elkaar verbinden en zien of sommige wel de neiging daartoe hebben en andere niet.
- Theaitetos:* Dat is duidelijk: sommige wel en andere niet.
- Vreemdeling:* Bedoel je dat woorden die achter elkaar worden uitgesproken en betekenis hebben, zich met elkaar verbinden en dat woorden die in een volgorde staan en niets betekenen, zich niet verbinden?
- e *Theaitetos:* Legt u eens uit.
- Vreemdeling:* Ik begrijp althans dat je dat bedoelde toen je het met me eens was. We hebben twee soorten woorden om het bestaande te verklanken.
- Theaitetos:* Welke dan?
- Vreemdeling:* De ene soort wordt naamwoorden, de andere werkwoorden genoemd.
- Theaitetos:* Beschrijft u deze soorten eens.
- 262 a *Vreemdeling:* Het woord dat op handeling betrekking heeft noemen we werkwoord.
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* De klankaanduiding voor wie de handeling uitvoert is het naamwoord.
- Theaitetos:* Dat is zo.
- Vreemdeling:* Nu kan een zin niet alleen bestaan uit een opeenvolging van naamwoorden en ook niet alleen uit werkwoorden zonder naamwoorden.
- Theaitetos:* Dat begrijp ik niet.
- Vreemdeling:* Dan had je iets anders op het oog toen je het zoeven met me eens was. Ik wilde juist zeggen dat woorden die op deze manier achter elkaar worden gezet geen betekenis opleveren.
- b *Theaitetos:* Waarom?
- Vreemdeling:* Woorden als 'loopt', 'rent', 'slaapt' en de andere werkwoorden die handelingen aanduiden, betekenen niets als je ze lukraak achter elkaar zet.
- Theaitetos:* Nee, zeker niet.
- Vreemdeling:* Evenmin hebben 'leeuw', 'hert', 'paard' en al dergelijke namen van degenen die de handelingen verrichten, een betekenis als je ze op een rijtje zomaar uitsprekt, want in geen van beide gevallen duiden de woorden die gesproken worden op doen of niet doen of op het bestaan van iets dat bestaat of niet bestaat, tenzij een werkwoord met een naamwoord verbonden wordt. Dan pas komt er samenhang en is er sprake van een zin, de eerste en kortste van alle zinnen.
- c *Theaitetos:* Wat wilt ge daarmee zeggen?
- Vreemdeling:* Als men zegt: 'Hij leert', dan zul je het er toch mee eens zijn dat dat de kortst mogelijke zin is, nietwaar?
- Theaitetos:* Ja.
- Vreemdeling:* Wie dat zegt, maakt iets duidelijk over wat is, wordt, geworden is of worden zal. Hij geeft niet alleen namen maar drukt iets uit door een combinatie van werkwoorden en naamwoorden. Daarom zeiden wij dat hij spreekt en niet alleen benoemt. Deze combinatie van woorden geven we de naam 'zin'.
- d *Theaitetos:* En terecht.

- Vreemdeling*: Zoals er dingen zijn die wel en dingen die niet bij elkaar passen, zo zijn er ook woorden die niet bij elkaar horen. Maar als ze wel bij elkaar horen, vormen ze samen een zin.
- e *Theaitetos*: Zo is het.
Vreemdeling: Nu is er nog iets anders.
Theaitetos: Wat dan?
Vreemdeling: Een zin moet een onderwerp hebben, anders is het geen zin.
Theaitetos: Dat is zo.
Vreemdeling: Die zin moet ergens over gaan.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Laten we daar nu eens nader naar kijken.
Theaitetos: Ja, dat moeten we doen.
Vreemdeling: Ik zal nu een zin uitspreken. Die zin bevat iets dat handelt en een handeling, en bestaat dus uit een werkwoord en een naamwoord. Jij moet me zeggen of het een zin is.
Theaitetos: Ik zal mijn best doen.
Vreemdeling: 'Theaitetos zit'. Het is geen lange zin, vind je wel?
- 263 a *Theaitetos*: Nee, nogal kort.
Vreemdeling: Nu moet jij mij zeggen over wie en wat het gaat.
Theaitetos: Het gaat over mij; ik ben het onderwerp.
Vreemdeling: En nu de volgende zin.
Theaitetos: Vertelt u maar.
Vreemdeling: 'Theaitetos, met wie ik nu spreek, vliegt.'
Theaitetos: Iedereen zal het ermee eens zijn dat ik het onderwerp van die zin ben.
Vreemdeling: We hadden toch gezegd dat elke zin zinvol moet zijn?
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Wat is het verschil tussen beide zinnen?
- b *Theaitetos*: De ene zin is waar en de andere is onwaar.
Vreemdeling: De ware zin geeft jouw omstandigheden weer zoals ze feitelijk zijn.
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: En de onware zin geeft de dingen verkeerd weer.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Die behandelt dingen die er niet zijn, en wendt voor dat ze er wel zijn.
Theaitetos: Ja, daar lijkt het op.
Vreemdeling: Die zin zegt dus iets anders over jou dan de werkelijkheid. We hebben het al eerder besproken: over iedere persoon kun je veel dingen zeggen die waar zijn, maar ook veel dingen die niet waar zijn.
Theaitetos: Zeer zeker.
Vreemdeling: De tweede zin waarin ik over jou sprak, is volgens onze definitie een zin, en nog wel een van de kortste ook.
- c *Theaitetos*: Daar zijn we het over eens.
Vreemdeling: Verder is er een onderwerp.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: En als jij dat niet bent, dan is er geen onderwerp.
Theaitetos: Nee.
Vreemdeling: Als er geen onderwerp is, is er helemaal geen zin, want we hebben al aangetoond dat een zin zonder onderwerp onzin is.

- Theaitetos*: Zeker.
- Vreemdeling*: Als er dus iets over je wordt gezegd, waarbij iets anders wordt gezegd dan bedoeld en in feite onwaarheid als waarheid wordt voorgesteld, dan is die
- d combinatie van werkwoorden en naamwoorden geen waarheid maar bedrog.
- Theaitetos*: Dat is zeker.
- Vreemdeling*: Kunnen gedachten, meningen en verbeeldingen die opkomen niet zowel onwaar als waar zijn?
- Theaitetos*: Hoe dat zo?
- Vreemdeling*: Dat zul je wel begrijpen als ik je eerst uitleg wat ze zijn en waarin ze van elkaar verschillen.
- e *Theaitetos*: Legt u maar uit.
- Vreemdeling*: Gedachte en spraak zijn hetzelfde. Juist omdat een gedachte een stemloze innerlijke conversatie van de geest met zichzelf is, noemen we het een gedachte.
- Theaitetos*: Natuurlijk.
- Vreemdeling*: Maar de stroom die uit de geest door de mond met klank naar buiten komt, noemen we spraak.
- Theaitetos*: Ja, dat is zo.
- Vreemdeling*: En in spraak, dat weten we, is er
- Theaitetos*: Wat?
- Vreemdeling*: Bevestiging en ontkenning.
- Theaitetos*: Ja, dat weten we zeker.
- Vreemdeling*: Als er zo'n gedachte in stilte in de geest opkomt, dan noemen we dat toch een mening?
- 264 a *Theaitetos*: Ja zeker.
- Vreemdeling*: Maar als zoiets niet uit zichzelf opkomt, maar uit de een of andere gewaarwording ontstaat, dan kunnen we dat toch niet anders dan verbeelding noemen?
- Theaitetos*: Nee.
- Vreemdeling*: Dus, samenvattend: een taaluiting kan zowel waar als onwaar zijn, een gedachte is een innerlijke conversatie van de geest, een mening is het resultaat van de gedachte en met 'volgens mij' bedoelen we iets dat een mengeling is van een mening en
- b een verbeelding. Die hebben op hun beurt weer alles te maken met taaluitingen, en dus kunnen ze ook onwaar zijn.
- Theaitetos*: Dat kan niet anders.
- Vreemdeling*: Zie je dat we de onware mening en spraak eerder gevonden hebben dan we verwachtten? En daarnet waren we nog zo bezorgd dat het ons eindeloos veel moeite zou kosten!
- Theaitetos*: Ja, dat is zo.
- Vreemdeling*: Nu hoeven we ook niet bezorgd te zijn om de rest van ons betoog, want nu dit duidelijk is, kunnen we weer onderscheid in soorten maken.
- c *Theaitetos*: In welke soorten dan?
- Vreemdeling*: We hebben twee soorten van verbeelding onderscheiden: nabootsen en werken met illusies.
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: We zeiden dat we niet wisten van welke soort de sofist gebruik maakt.
- Theaitetos*: Dat klopt.
- Vreemdeling*: Terwijl we daarover in twijfel waren, ging het ons ineens nog veel meer voor de ogen schemeren toen de stelling geponeerd werd die dit alles aanvocht,

- namelijk dat verbeelding, nabootsing en illusies absoluut niet bestaan, omdat
- d onwaarheid niet bestaat, nooit, nergens.
Theaitetos: Ja, dat is zo.
Vreemdeling: Maar nu duidelijk is geworden dat er zoiets is als onware spraak of onware mening, is het mogelijk dat nabootsingen van de werkelijkheid bestaan, en dus ook de kunst om te misleiden.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Laten we het nog eens proberen. Laten we de soort die we onder handen hebben steeds in twee categorieën onderverdelen, en dan aldoor de juiste keuze maken,
- e waarbij we vasthouden aan het eigene van de sofist en hem ontdoen van alles wat hij gemeen heeft met anderen. Uiteindelijk blijft dan zijn ware aard over, die bestudeerd kan worden door ons en door iedereen die het eens is met een dergelijke methode van vraag en antwoord.
- 265 a *Theaitetos*: Goed.
Vreemdeling: We begonnen met het onderscheiden van twee soorten kunsten, is het niet, een producerende en een vergarende.^d
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: En hoorde de sofistiek volgens ons niet bij de vergarende kunst, dus bij aspecten daarvan als jacht, strijd en handel?
Theaitetos: Zeker.
Vreemdeling: Maar nu blijkt dat de sofist moet worden ingedeeld bij de nabootsers, dus we moeten nu eerst nog meer onderscheid maken in de producerende kunsten. Want het nabootsen is een vorm van productie, al is het alleen maar van beelden en niet van de
- b dingen zelf, is het niet?
Theaitetos: Volledig mee eens.
Vreemdeling: Het produceren moeten we om te beginnen in twee categorieën onderverdelen.
Theaitetos: Welke dan?
Vreemdeling: Productie door goden en productie door mensen.
Theaitetos: Dat begrijp ik nog niet.
Vreemdeling: In het begin van ons gesprek^e hebben we gezegd dat een kracht productief is als daaruit iets voortkomt dat voordien nog niet bestond.
Theaitetos: Dat herinner ik me.
Vreemdeling: Alle schepselen en alle planten op de aarde zijn ontkiemd uit zaad of hebben een wortel en er zijn de ontelbare 'levenloze' organismen in de aarde, oplosbaar en onoplosbaar. Wij zijn het er over eens dat die door niets anders dan door een
- c Godheid tot bestaan zijn gekomen, vanuit het niets, want daarvoor waren zij er nog niet. Of zullen we nu de gangbare ideeën en meningen volgen?
Theaitetos: Welke?
Vreemdeling: Dat de natuur de dingen volgens een of ander automatisme tot bestaan brengt, zonder dat daar een scheppende intelligentie aan te pas komt? Of is het toch God die met verstand en goddelijke kennis scheidt?
- d *Theaitetos*: Misschien is het omdat ik jong ben, maar ik verander nogal vaak van opvatting. Op dit moment, nu ik u zie en wel kan raden dat volgens u alles door God geschapen wordt, deel ik uw mening.
Vreemdeling: Goed gezegd, *Theaitetos*. Als ik nu de indruk had dat je er na verloop van tijd weer anders over zou denken, zou ik met argumenten en overreding proberen je nu

- met mij te laten instemmen. Maar ik zie dat je een karakter hebt waardoor je ook zonder mijn woorden zou neigen naar die opvatting waartoe je je zegt aangetrokken te voelen. Daarom laat ik dit verder rusten, anders zouden we onze tijd maar verspillen. Laten we
- e dit stellen: wat men natuur noemt, wordt geschapen dank zij een goddelijke creativiteit en mensen scheppen dingen met een menselijke creativiteit. Er zijn dus twee soorten van scheppingskunst: de menselijke en de goddelijke.
- Theaitetos*: Juist.
- Vreemdeling*: Verdeel die twee nu weer eens in twee categorieën.
- Theaitetos*: Hoe?
- Vreemdeling*: Daarnet heb je de kunst van het produceren als het ware langs de breedte in twee categorieën verdeeld en nu doen we het ook langs de lengte.
- 266 a *Theaitetos*: Laten we dat maar aannemen.
- Vreemdeling*: Dan hebben we vier categorieën, twee die bij de mensen horen en twee die bij de goden horen.
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Als we nu die laatste onderverdeling nemen, dan kennen de productie door mensen en de productie door goden beide een scheppend en een nabootsend aspect. Zo zijn we dus weer terug bij een tweedeling van het produceren.
- Theaitetos*: Hoe worden de categorieën ook al weer van elkaar onderscheiden?
- Vreemdeling*: Wijzelf en alle andere levende wezens en de elementen waaruit ze
- b gevormd zijn, zoals vuur en water en dergelijke, zijn zoals we weten alle, geen enkele uitgezonderd, voortbrengselen van God. Zo is het toch?
- Theaitetos*: Ja.
- Vreemdeling*: Van al die dingen zijn er ook beelden, die niet de dingen zelf zijn, maar die ook door een goddelijke macht zijn voortgebracht.
- Theaitetos*: Wat zijn dat voor beelden?
- Vreemdeling*: Dromen 's nachts en overdag; men zegt dat ze uit zichzelf ontstaan, maar het zijn schaduwen van een ondoorzichtig voorwerp in een lichtstraal; of ze ontstaan, als een tweevoudig licht, namelijk licht vanuit het ding zelf en licht van buiten,
- c samenvalt op een helder glanzend oppervlak en daar voor ons een beeld produceert dat tegenovergesteld is aan wat we gewoonlijk waarnemen.^f
- Theaitetos*: Dat zijn dus twee goddelijke schepsels, het ding zelf en de erbij horende afbeelding.
- Vreemdeling*: Wat kunnen we zeggen over onze eigen creativiteit? Enerzijds maken we een echt huis, en dat bouwen we dan, is het niet? Anderzijds kunnen we een schilderij ervan maken, dus een soort door mensen vervaardigd droombeeld ten behoeve van mensen die niet liggen te slapen.
- Theaitetos*: Zeer zeker.
- Vreemdeling*: Zijn onze andere vormen van scheppingskunst niet ook zo in twee
- d categorieën onder te verdelen? Aan de ene kant hebben we de kunst van het scheppen, en aan de andere kant de kunst van het nabootsen.
- Theaitetos*: Ik begrijp het nu beter. Er zijn twee vormen van productie, die ieder weer in twee vormen uiteenvallen. Ten eerste is er productie door goden en er is productie door mensen, en die zijn vervolgens weer te verdelen in scheppende kunst en het scheppen van iets dat op iets anders lijkt.
- Vreemdeling*: We moeten ons wel bedenken dat je beelden kunt creëren door iets na te bootsen of door te werken met illusies, aangenomen dat iets onwaars als zodanig kan

- bestaan, dat wil zeggen: een onderdeel van de werkelijkheid kan zijn.
- e *Theaitetos*: Dat is zo.
Vreemdeling: Omdat dat zo is kunnen we er zeker van uitgaan dat er twee soorten van verbeelding zijn.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Maar nu moeten we ook het werken met illusies in twee categorieën onderverdelen.
- 267 a *Theaitetos*: Hoe dan?
Vreemdeling: In het ene geval wordt er een instrument gebruikt en in het andere geval gebruikt de maker zichzelf als instrument om een illusie op te wekken.
Theaitetos: Hoe bedoelt ge dat?
Vreemdeling: Iemand kan bijvoorbeeld met zijn lichaam of zijn stem jouw houding of stem nabootsen. Die manier om een illusie op te wekken wordt meestal imitatie genoemd.
Theaitetos: Ja.
Vreemdeling: Laten we dat deel van de verbeeldingskunst dan imitatie noemen, en laten we het maar overlaten aan een ander om de andere categorie onder een noemer samen te vatten door er een naam aan te geven.
- b *Theaitetos*: Ja, laten we het maar bij deze categorie laten.
Vreemdeling: Het is de moeite waard om die imitatiekunst weer in twee categorieën onder te verdelen, *Theaitetos*; kijk maar eens hoe.
Theaitetos: Ga uw gang.
Vreemdeling: Er zijn er die weten wie ze imiteren met hun stem of hun lichaam en er zijn er die niet weten wat ze doen. Het gaat dus om een onderscheid tussen weten en niet weten. Wat is er nu duidelijker dan dat?
Theaitetos: Niets.
Vreemdeling: En de imitatie waar we het zojuist over hadden, was een voorbeeld van weten, want iemand die je stem of gedrag wil imiteren, moet je kennen.
Theaitetos: Natuurlijk.
- c *Vreemdeling*: Maar hoe is het nu gesteld met rechtvaardigheid en alle andere kwaliteiten? Er zijn veel mensen die daar in werkelijkheid niets van afweten, afgezien van een paar ideeën, en die toch vol ijver proberen hun ideeën in hun daden naar buiten te laten komen en zo'n kwaliteit in hun handelingen en woorden te imiteren.
Theaitetos: Ja, er zijn er veel die dat proberen.
Vreemdeling: Slagen mensen er niet in een rechtvaardige indruk te maken zonder het ook maar in de verste verte te zijn?
Theaitetos: Ja zeker.
Vreemdeling: De ene imitator moeten we daarom onderscheiden van de andere, de onwetende van de wetende.
- d *Theaitetos*: Ja.
Vreemdeling: Hoe komen we aan een geschikte naam voor elk van beiden? Dat zal niet gemakkelijk zijn, want van oudsher had men er blijkbaar niet zo'n zin in om deze onderverdeling te maken. Zo weinig aandacht hadden onze voorouders ervoor, dat niemand zelfs een poging gedaan heeft. Daarom komen we nu woorden te kort voor wat we willen zeggen. Laten we toch proberen deze categorieën uit elkaar te houden, al komt het misschien wat overdreven over: de op mening gebaseerde imitatie noemen we meningimitatie en de op werkelijke kennis gebaseerde imitatie kennisimitatie.

- Theaitetos*: Goed.
- e *Vreemdeling*: De eerste hebben we nodig, want de sofist behoort niet tot degenen die weten, maar tot degenen die doen alsof ze weten.
Theaitetos: Zo is het.
Vreemdeling: We moeten de meningimitator daarom keuren alsof hij een stuk ijzer is en zien of hij solide is, want misschien zitten er toch nog zwakke plekken in.
Theaitetos: Ja, laten we dat doen.
Vreemdeling: Ik zie duidelijk een paar zwakke plekken. Er zijn aan de ene kant heel onnozele meningimitators. Die denken dat ze verstand van zaken hebben, terwijl ze er alleen maar een mening op nahouden. Aan de andere kant zijn er die hun onzekerheid achter een gloedvolle woordenstroom verstoppert, omdat ze eigenlijk niet weten wat ze tegenover anderen voorwenden wel te weten.
- 268 a *Theaitetos*: Beide soorten bestaan.
Vreemdeling: Zullen we de ene soort de domme imitators noemen en de andere soort de onoprechte?
Theaitetos: Dat lijkt me redelijk.
Vreemdeling: Die laatste, is daar maar een soort van of zijn er twee categorieën te onderscheiden?
Theaitetos: Dat weet gij het beste.
Vreemdeling: Ik vraag het me af. Ik denk dat het er twee zijn. De ene zie ik in staat in het openbaar in lange redevoeringen voor een publiek 'mooie' verhalen op te hangen, en
- b de ander doet het niet in het openbaar maar in een gesprek in kleine kring, en laat zijn gespreksgenoot zichzelf tegenspreken door hem te vragen beknopt antwoord te geven.
Theaitetos: Ge hebt volkomen gelijk.
Vreemdeling: Hoe zullen we de langprater noemen, een staatsman of een volksmenner?
Theaitetos: Een volksmenner.
Vreemdeling: Hoe noemen we de ander, een wijze of een sofist?
- c *Theaitetos*: We kunnen hem geen wijze noemen, want we zijn ervan uitgegaan dat hij onwetend is. Maar omdat hij doet alsof hij iets weet, zal het woord 'sofist' wel van het woord 'wijze' (Gr. *sofos*) afgeleid moeten worden. Ik ben er zo goed als zeker van dat we nu echt de sofist te pakken hebben.
Vreemdeling: Zullen we dan, zoals we eerder deden, de definitie van de sofist afleiden in omgekeerde volgorde, van het einde naar het begin?
Theaitetos: Ja, laten we dat doen.
Vreemdeling: Hij is onoprecht, bedreven in tegenspraak, en hij maakt gebruik van de op
- d mening berustende imitatie, hetgeen weer een onderdeel is van de kunst van het beelden scheppen met behulp van illusies. Hij is geen god maar een mens, die produceert door met woorden te goochelen. Wie zegt dat zo iemand in hart en nieren sofist is, heeft volgens mij groot gelijk.
Theaitetos: Inderdaad.

^a Zie Odyssee IX, 271 en XVII, 485-7.

^b Het woord 'sofist' komt van 'sofos', dat 'wijs' betekent.

^c Aphrodite: godin van de liefde

^d Zie 219

^e Zie 219.

^f Een spiegelbeeld is omgekeerd.